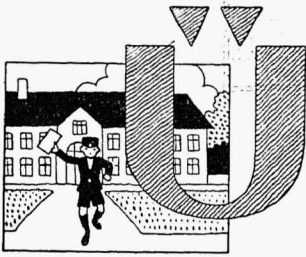

MEIE

9
1939

NOORUS

Ilatusi

„Meie Nooruse“ levitajaile:

„Meie Nooruse“ usaldusmeestele, kes on võtnud vastu vähemalt kolm 1939. a. II poolaasta tellimist, jagatakse peale rahalise töötasu loosi teel järgmised väärtuslikud preemiad:

Suur portfelli

(ETK poolt) — nägus ja praktiline ese.

„Kosmose“ imekarp „Optikus“

(„Töökooli“ poolt). Karbis leiduvate riistade, keemikaalide j. m. esemete abil võib iga nutikas noor sooritada üle 100 ülihuvitava optilise katse, ehitada endale fotoaparaadi, suurendusaparaadi, pikksilma, mikroskoobi jne. jne.

Uudne arvelaud

(„Kooli-Kooperatiivi“ poolt), mis võimaldab mugavalt arvutada teravmeelsete seadeldiste abil.

Peale mainitud esemete jagatakse veel kirjamappe, -plokke ja noortekirjandust.

Rutake kupongide saatmisega — tähtpäev on 1. novembril

Lähemalt 3-dal kaaneküljel.

Noorte lemmikäri

o n

Kooli-Kooperatiiv

Tallinnas,

Suur-Karja 19

Telefon 456-32

„Meie Nooruse“ ilmumise kalender:

jaan.	veebr.	märts	aprill	mai	juuni	juuli	aug.	sept.	okt.	nov.	dets.
1 nr.	2 nr.	2 nr.	2 nr.	2 nr.	—	—	1 nr.	2 nr.	2 nr.	2 nr.	2 nr.

MEIE NOORUS

NOORTEAJAKIRI

Toimetuse: **V. Altoa, J. Maisma, E. Murdmaa,
J. Nyman, P. Rummo, J. Vellerind.**

Peatoimetaja: **J. Nyman.**

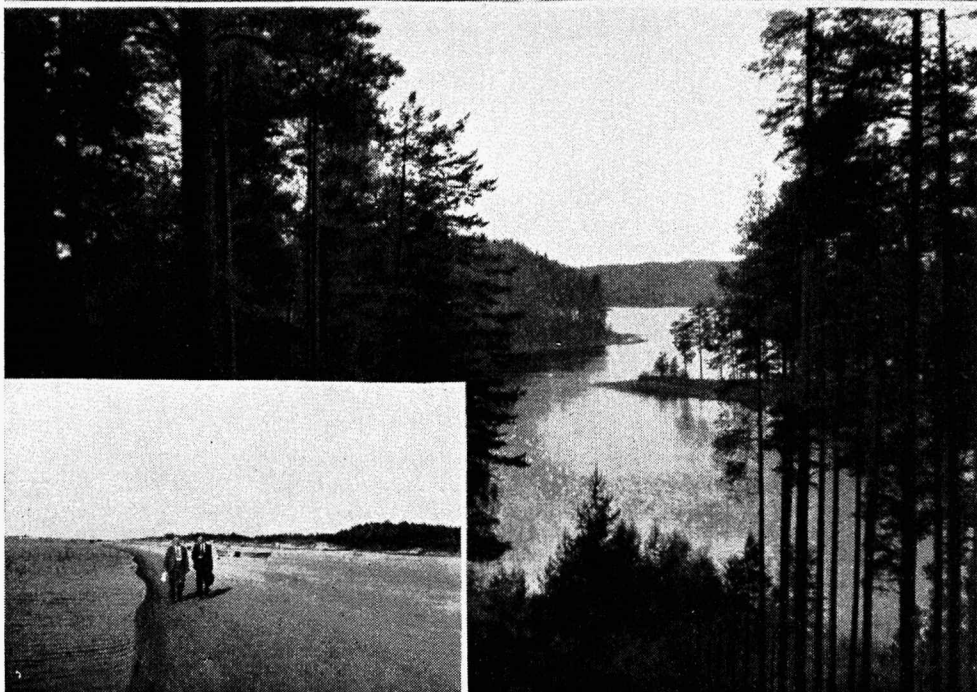
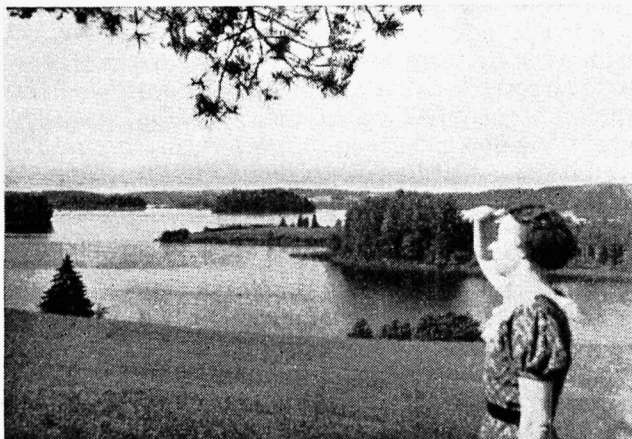
Tegev toimetaja: **P. Rummo.**

Ilmub 18 numbrif aastas. Toimetuse aadress: Niguliste 12, Tallinn. Telef. 432-73

Nr. 9 (12)

Oktoober

1939

*Nelja hõimurahva
asumisalasid:
Eesti Pühajärv,
Ungari pusta,
Punkaharju Soomes
ja
Liivi rannik.*

Aate Manninen, õpetaja Soomes,
innukas Eesti sõber

Tervehdys heimokansan nuorille

„Meie Noorusele“ kirjutanud Aate Manninen

Nuoret ystävät!

Te olette saaneet syntyä ja kasvaa vapaassa ja itsenäisessä maassa. Te olette toinen sukupolvi, jonka tehtävänä on itsenäisen kansan kohtaloiden luominen tulevaisuudessa. Teillä on paljon tehtäviä pienen kotimaan nykyisessä rakennustyössä ja vielä enemmän sen onnellisen tulevaisuuden luomisessa.

Yksi teidän tehtävänne on suomalais-ugrilaisen aatteen omaksuminen ja sen sventäminen sieluissanne.

Te rakastatte synnyinmaatanne. Mutta vasta silloin isänmaanrakkautenne on suurta, elävää ja voimakasta, kun se kykenee sulkemaan piiriinsä koko suomalais-ugrilaisen heimon.

Velvollisuutemme on heimolaisiimme tutustuminen. Tutustumalla heihin opimme myöskin rakastamaan heitä. Mitä ei tunne, sitä ei voi rakastaa.

Te olette pienen kansan jäseniä. Me suomalaiset olemme myöskin pieni kansa. Mutta yhdessä me olemme jo suurempia ja voimakkaampia kuin yksin. Siksi meidän tulisi etsiä turvaa toinen toisestamme.

Tutustumalla heimolaisiimme avaramme samalla omaa sivistyspiiriämme. Tämä auttaa meitä vähitellen tajuamaan suomalais-ugrialaisten kansojen henkistä olemusta. Me tulemme huomaamaan sen, että näillä kansoilla on elintarvoa ja luovaa kykyä. Me opimme rakastamaan kansanrunouttamme ja kansantaiteen ilmauksia. Näissä esiintyy tuo kansojemme luova henki.

Ja kun meille oma kansamme kirkastuu eläväksi, suureksi mahtavan kansaperheen jäseneksi, niin silloin meissä herää halua

„koko sydämemme lämöllä, järkemme palolla ja käsiemme työllä luoda isänmaastamme ihanimman seudun maan päällä, seudun, jommoista ei ole missään muualla ja jota vailla ihmiskunta olisi köyhempi“. Me tahdomme kukin luoda kansalleme ja itsellemme valoisan ja onnellisen kodin.

Tervitus hõimurahva noortele

Noored sõbrad!

Te olete võinud sündida ja kasvada vabal ja iseseisval maal. Te olete teine sugupõlv, kelle ülesandeks on iseseisva rahva saatuse loomine tulevikus. Teil on palju ülesandeid teie väikese kodumaa praeguses ülesehitustöös ja veel enam selle õnneliku tuleviku loomises.

Teie üheks ülesandeks on soome-ugri aate omaksvõtmine ja selle süvendamine hinges.

Teie armastate oma sünnimaad. Kuid alles siis teie isamaa-armastus on suur, elav ja võimas, kui see on võimeline haarama oma mõjupiiri kogu soome-ugri hõimu.

Meie kohus on tutvuda oma hõimlastega. Tutvudes nendega õpime ka neid armastama. Mida ei tunne, seda ei või armastada.

Teie olete väikese rahva liikmed. Meie, soomlased, oleme ka väike rahvas. Kuid koos me oleme juba suuremad ja tugevamad kui üksinda. Sellepärast peaksime otsima tuge üksteiselt.

Tutvudes oma hõimlastega avardame samal ajal oma silmaringi. See aitab meil tajuda soome-ugri rahvaste vaimset olemust. Märkame, et neil rahvail on eluenergiat ja loomisjõudu. Õpime armastama oma rahvaluulet ja rahvakunsti väljendusi. Neis esineb meie rahva loov vaim.

Ja kui me hinges oma rahvust tajume elavana, suurena, võimsa rahvaste pere liikmena, siis ärkab meis soov

„kogu südame soojusega, mõistuse tule ja käte tööga luua meie isamaast ilusaim koht maa peal, koht, millist ei ole kusagil mujal ja ilma milleleta inimkond oleks vaesem“. Me tahame igaüks luua oma rahvale ja endale heleda ja õnneliku kodu.

AATE MANNINEN.

Valmistugem kodanlikuks õhukaitseks

J. Vellerind, kolonel, HM noorsoo ja vabahariduse osakonna direktör

Inimene nagu iga muugi elusolend hoolitseb ja peab võitlust oma olemasolu eest. Innukas töötegemine, seesmine meelekindlus ja valmidus kaitseks ohtude vastu on siin parimaid tagatise tuleviku heaoluks. Vastupidine olek viib aga nõrgenemisele, vastu kannatustele ja kaole. Rahutuimaid ja hävitavaimaid olukordi on inimkonnale ta omavahelised heitlused sõdade näol. Kaasaja sõdade hävituste tallermaaks ei ole mitte ükski väerinne, vaid lennuväe rünnakute kaudu ka kauge tagala. Seepärast lasubki igal kodanikul, eriti ka just noortel, ülesanne olla võimalikult paremini ette valmistatud kaitseks seesuguste võimalike ohtude vastu õhust. Sel eesmärgil kodanike vabatahtlik organiseerumine ja ettevalmistumine enesekaitseks on väga ja kõigiti tähtis. Loidus ja tegevusetus tähendaks siin käega löömist oma käekäigu ja riigi ning rahva tuleviku suhtes. Kas oleme meie aga kunagi kahelnud selle tuleviku juures? Ei! Eriti noorus mitte. Selle tõenduseks on meil küllalt nimesid marmor-tahvleil.

Usun, et teie, noored, asute tõsiduse ja püüdlikkusega teadmiste ja oskuste omandamisele õhukaitse alal, mida teile antakse koolides, korraldatakse noorsoo-organisatsioonides või pakutakse Vabatahtlike Kodanliku Õhukaitse Ühingute tegevuse ja vastava kirjanduse kaudu.

Siin mitte puudutades ettevalmistuse peenusi peame mees ululisimat nõuet kodanike käitumiseks õhurünnaku puhul, et vähendada selle hävitavat mõju: inimene hoidku meelekindlust ja toimigu endale varju ja abi otsimisel distsiplineeritult, ilma paanikat tekitamata ja ise sellesse sattumata. Paanika ja segadus ei päästa, need ainult suurendavad hävitust.

Küsime nüüd, kust seda meelekindlust siis võtta, kui tuleb hirmul olla oma maise elu eest? Siin on õige ütelda — ära karda, siis pole ka hirmu! Ja ka — väga veri ei värise! On väärtusi, tõekspidamisi ja põhimõtteid, mille teostamisel ei kõhelda valmis olla elugi ohvriks tooma. Isamaa-armastus ja kohusetunne on tugevaimaid aluseid, et tiivustada inimesi suurte ülesannete täitmisele, anda neile meelekindlust ja teha neid kangelasiks. Eks meis ole seda kohusetunnet, armastust ja truudust oma Eesti isamaa vastu!

On loomulik, et noor inimene reageerib erksalt oma mõttekäiguga ja avaldustega ka sõjasündmuste ja muu pineva olukorra peale. Siin aga tuleb kindlasti hoiduda mõtlematu-sist ja kergemeelsusest.

Meie riik on valinud kindla erapooletuse. Eesti suhtumine teistele riikidele ja antud lepete täitmine on seega otsekohene ja aus. Tuleb mees pidada, et sõjaõhkkonna pinge on väga sarnane põuaaegse tuldvõtva kuiva metsaga. Iga tühine säde võib tekitada lõõmava tulikahju, mida summutada on väga raske ja pikaldane. Teie aga teate isegi, kui paljud tulikahjud on tekkinud just laste käe läbi, nende mõtlematust talitamisest ja tulitikkudega mängimisest. Eluküsimustes, rahvaste ja riikide vahelkordade hindamises ja sellele reageerimises ollakse aga kauemgi laps kui tulitikkudega mängimisel. Siin te mõistate, miks meil hiljuti noorte poolt tulnud paari mõtlematu või koguni süütu avalduse peale nii hoiatavalt tähelepanu juhtiti.

Meie, eriti noored, ei tarvitse lasta endasse tekkida alaväärtustunnet. Just uhkust peame tundma oma rahva töö ja vaimu võimete üle.

Eeskujud viivad noorpõlve edasi ja meil on häid eeskujusid oma praeguste tarkade ja kindlate riigijuhtide näol. Meenutagem aga seda, et need mehed on oma varajasest noorusest peale kannud isamaa-armastuse hõõgust ja rahva kasuks töötamise tahet südames ning on püüdliku töökusega ja vankumata visadusega saavutanud oma elutöö tulemused.

Selliseid töökaid ja isamaa-armastuses kindlaid poegi ja tütreid vajab meie kodumaa ikka ja alati. Me tunneme neid võrsuvat poistet ja tüdrukutest, kelle seesmine iseteadvus peegeldub nende sirges ja kindlas rühis, julguses ja otsekoheses kõneluses, töökuses, sõbralikus abivalmiduses ja erksas rõõmus. Kujutada aga endast varajast elutarka, võtta õppimist ja korranõudeid kõrvalepuiklevalt ja tööd koguni mingi koormatusena — see on kindlasti väär.

Noored, nähke ja tundke selgesti ja julgesti, et meie rahvas, kes on võrsunud visaks ja kangeks siin Põhjamaa päikese all ja mere-rede süles, armastab seda maad ja oma tuleviku õiguses ja usus ka kõigiti kaitseb ja korraldab oma olemist ja iseseisvust siin maal!

(9. järg)

Hakati meele tuletama, mitmes kuupäev siis õigupoolest juba oli. Ja selgus, et august oli käes.

„Varsti ju ongi siis sügis,“ imestas Tiit, „küll aga läks ruttu see aeg! Alles me tulime Kloogale, ja...“

„... ja varsti peab linna tagasi minema!“ lõpetas Aare nukralt: „Kui kahju!“

„Aga ilus suvi oli,“ tähendas Malle: „Kõige ilusam suvi maa peal.“

„Jah,“ ütles Aare: „nii ilusat suve pole veel ialgi olnud.“

„Teie olete ju ennegi Kloogal suvitatud,“ sõnas Tiit.

„Seda küll,“ ütles Ilmar: „aga...“

„Aga siis ei olnud siin teid!“ jatkas Aare. „Enne oli Kloogal mõnikord igavgi. Teiega koos võiks kas või aasta otsa suvitada — igav ei hakkaks ialgi.“

Tiit naeris oma rabadat naeru, väike Malle muheles.

„Teiega koos võiks kas või aasta otsa suvitada,“ ütles Milli: „Aga linnaski võime üheskoos palju huvitavat ette võtta.“

„Seda küll,“ arvas Ilmar, „kuid see pole ikka enam see...“

Vägisi pealekippuva nukruse eemalepeletamiseks tegi Tiit ettepaneku minna metsa seenele.

„See on tore lõbu,“ kiitis ta: „Kas teie olete kunagi seenel käinud, Aare ja Ilmar?“ Ei, seda nad ei olnud.

Jalamaid hakati tegema ettevalmistusi seeneleminikuks. Otsiti välja kõige vanemad jalatsid ja peakatted; otsiti igäuhele korv, kuhu seened sisse panna. Vaieldi hea-tujuliselt selle üle, kes oma korvi kõige enne täis saab.

Aare meelest oli seeneleminek „hirmus põnev“. Ta lausa kepsles heameelest ja ärevusest, kui minema hakati. Ja esimesena eraldus ta teistest, et „üsna üksi“ oma korvike seeni täis korjata.

Suure hoolega vahtis Aare maha, vahtis

ja vahtis, kuid metsas polnud ühtki seent. Igatahes ei tabanud tema silm ühtki. Eemal huikas Tiit: „Leidsin see-nee!“ Malle hüüdis kustki vastu: „Mina ka-aaa!“ Isegi Ilmar näis midagi leidnud olevat: ta oli tükki maad Aarest kaugema kraavi pervel kükakil maas ja ta käsi käis aiva mätastiku ja korvi vahet.

Aare hakkas meelt heitma — kas siis tema jaoks metsas seeni ei olnudki? Ta nägu muutus üha kurvemaks, jalad ei löönud ammugi enam kepsu. Pea norus ta liikus edasi ja silmadesse kippusid pisarad.

Äkki tundis ta teravat nõksatust kogu kehas: viimaks ometi seened! Ta rattas pooljoostes lähemale — tõepoolest seened! Ja kui ilusad seened: üleni helepunased ilusate valgete täppidega!... Aare kumardus ja noppis seened korvi; tervelt kolm suurt, ilusat seent!... Nüüd huikas Aaregi ülemeelikult: „Leidsin see-niit! Milli ae, leidsin see-niit!...“

Milli huikas rõõmsalt vastu, ning Aare kutsus:

„Tule vaa-ta-maaa! Ilusad tä-pi-li-seed!...“

Milli tuli huigates lähemale, peatus Aare juures ja vaatas seeni ta korvis.

„Eks ole ilusad?“ rõõmutses Aare.

„Tõesti ilusad!“ kiitis Milli: „Just niisuguseid kokk paluski tuua. Ütles, et kärbsed teevad köögis lüga, ja —“

„Kärbsed?“ ei saanud Aare asjast aru.

„Jah,“ vastas Milli oma rahulikult viisil: „Ma vaatasin kogu aeg ringi, kas kuskil pole kärbseseeni, ei leidnud ühtki. Ja sinul on tervelt kolm!“

„Need on siis kärbseseened?“ pomises Aare pettunult ja kurvalt.

„Ilusad, värsked kärbseseened,“ vastas Milli: „Kas kingisid ühe neist meie emale? Meil on ka kärbsed köögis... Vahetame, — anna üks kärbseseen mulle, ma annan sulle pilviku...“

„Jah, meelsasti,“ ütles Aare ja mõtles endamisi: „Kui hea on Milli! Meie Ilmar oleks kindlasti naernud mu rumalust, aga Milli veel kiidabki mu kärbseseeni.“ Ja valjusti lisas Aare juure: „Kõnnime natuke aega koos — kahekesi on seltsim.“

XXI.

Seened näisid otse vägisi Milli korvi kipuvat; alata pidi Milli kummarduma, et neid maast noppida. Ning Milliga koos kõndides õppis Aaregi varsti tumepruune, kollakaid ja halle seenekübaraid nägema seal, kus ta varem poleks kuidagi märganud. Pikapeale kogunes Aaregi korvi kenake hulk seeni; ta silmad särasid jälle heameelest, ja lad kepslesid rõõmsalt. Ja südames oli suur sõprus Milli vastu.

Ka Ilmar oli vahepeal kaaslaste saanud. Mida sagedamini ta kraavipervel kükitas ja mida nobedamini ta käsi mästatiku ja korvi vahet käis, seda murelikumalt jälgis teda eemalt väike Malle. Viimaks läks Malle Ilmari juure ja küsis oma tõsisel, sõnakehval kombel:

„Mis seened sul on? Ega sa mürgiseeni ole korjanud?“

„Mürgiseeni?“ sõnas Ilmar hämmastunult: „Kas mõned seened on mürgised?“

„On,“ vastas Malle.

„Ma ei teadnudki,“ ütles Ilmar abitult: „Korjasin kõik ära, mis kraavipervel kasvavad.“

„Näita!“ käskis Malle.

Ilmar pani korvi käest maha ja ütles:

„Vaata!“

Malle kallast korvi maha tühjaks ja ütles pahaselt:

„Ise oled suur poiss ja korjad ussitanud seeni! Ja ämmatosse! Ja vanu pahaksläinud tatikaid! Ja mürgiseid kollanutte!..“ Malle viskas kõlbmatud seened kraavi, ladus järelejäänud kaks riisikat korvi tagasi ja ütles lohutavalt: „Selle eest on sul kaks riisikat! Ema ütleb, et need on kõige paremad seened, neid leiab harva. Ja nüüd läheme koos edasi. Ma aitan sind.“

Ja Malle aitas oma oskust ning teadmist mööda. Malle ise ei tunnud kaugeltki kõiki seeni ja noppis ainult neid, mida ta oli enne emaga koos noppinud: pilvikuid, kollaseid kukeseeni ja pruune männiseeni... Kui Tiit seenelised huigetega kokku kutsus, siis oli Malle ja Ilmari korvides täpselt ühepalju seeni. Ka üks riisikas oli kummalgi.

Koju minnes peeti nõu, mis oma seenetega teha.

Malle tuli heale mõttele:

„Kas su isa sööb seeni heameelega?“ küsis ta Ilmarilt.

„Kõige parema meelega,“ vastas Ilmar: „Ta muud ei söökski.“

„Siis kingime seened su isale,“ ütles Malle.

„Seda jah,“ ütles Tiit.

„Kas nüisama toorelt?“ küsis Milli: „Või keedetult... või...“

„Praetult!“ hüüdis Tiit: „Korraldame oma saarel lahkumispeo! Kupatame seened

Viimaks ometi seened!

meil kodus ära, viime saarele ja seal praeme...“

„Oi, see oleks tore!“ hüüdis Aare: „Küll see oleks tore!... Aga kas me oskame seeni praadida? Mina küll ei oska. Ilmar ka ei oska.“

„Milli oskab,“ ütles Tiit: „Küllap me hakkama saame. Ja tööd leidub kõigile. Kartuleid keeta ja siis koorida ja tükkideks lõigata. Sibulaid peeneks lõigata. Tule eest hoolitseda. Laud katta...“

„Hea, et meil juba laud olemas on,“ ütles Ilmar.

„Aga kust me lauanõud saame?“ küsis Tiit.

„Meie, tütarlapsed, muretseme nõud,“ otustas Milli.

„— ja laudlina,“ ütles Aare: „ja lilled lauale; ja teed keedame ka, ja —“

„— ja meie, poisid, riputame hiina laternaid puude okstele!“ tuli Ilmarile hea mõte.

„Ja kõik koos laulame ühe ilusa laulu!“ lõpetas Malle.

Juba järgmisel hommikul alustati ettevalmistusi „suve-peoks“. Kõigil olid käed tööd-tegemist täis. Joosti ning askeldati, nii et vahel hing oli kinni suurest ruttamisest. Pidu oli selle eest ka enam kui tore.

Seened kartulite ja hapu koorega maitse- sid Aare ja Ilmari isale suurepäraselt, lastele endile muidugi samuti. Pärast sööki pidas Tiit kõne, siis lauldi ühiselt ja vesteldi seepeale kõigist möödunud suve lõbudest.

Ilm juhtus ilus olema, hiina laternad vilkusid hilise õhtuni puude okstel. Taevas vilkusid tähed ja meri kohises tasa. Kuidagi ei raatsitud saarelt ära sõita; alles siis istuti paati, kui väike Malle enam silmi lahti ei suutnud hoida.

Kui paadiga pikkamisi kalda poole liueldi, tänas Aare ja Ilmari isa lapsi kauni „suve-peo“ eest, soovis head suvitamise lõppu ja

Pidu oli enam kui tore

ütles, et kutsub kõik peokorraldajad kohvikusse, kui ollakse jälle linnas.

See teade virgutab Mallegi ärkvele.

„Mina panen oma ilusa punase kleidi selga,“ ütles ta: „Ja nukud võtan kaasa.“

„Tingimata!“ ütles Aare, ja Ilmari isa: „Et nukkudel oleks vähem vaeva, siis võik- sime auto võtta.“

„Oi jaa!“ rõõmutses Aare: „Küll on tore!.. Autosõit meile kõikidele koos, ja palju-palju kooke Mallele, ja šokolaadi, ja...“

„Aga enne käime siin veel kõik kohad läbi,“ ütles Tiit. „Läheme veel kord see- nele —“

„— ja mustikale,“ ütles Milli.

„Jah, ja käime oma saarel ja paadiga sõitmas ja suplemas, kui ilm soe on. Tõu- seme hommikuti õige vara, et päevad hästi pikad oleksid. Ja õhtul oleme õige kaua ärkvel.“

Seda järgnevail päevil tehtigi. Kuid kõi- gest hoolimata jäid päevad nagu üha lühe- maks ja kadusid üha rutemini käest. Äkki oli kolimise päev saabunud. Äkki istuti juba rongis. Äkki oldi jälle kodus. Algul oli siin kõik nagu võõras ja kuidagi uus.

„Koduski on huvitav olla üle mõne aja,“ ütles Aare.

Milli vaatas oma lillepeenraid, Malle otsis hernepeenrailt kaunu.

„Katsu oma ilusat punast kleiti selga,“ soovitas Aare Mallele: „Ehk ei mahugi enam...“

Ei mahtunud tõepoolest enam. Kleit oli kitsaks ja lühikeseks jäänud — nii palju oli Malleke suve jooksul kasvanud...

Järgmisel päeval sõideti kohvikusse. Mal- lel oli roosatäpiline kleit seljas, nukkusid hoidis ta süles ja näitas neile linna-tänavaid.

Tiit muheles, — tore oli sõita, kui isa istus juhi kohal.

Kohvikus pani Malleke nukud enda kõr- vale istuma ja vaatas ringi. Oli aga siin inimesi! Ja kui häid asju kandis preili lauale! Ja kui ilusat muusikat tegid pilli- mehed!

„Kohvikus on üsna kena olla!“ kiitis Malle. „Eks, Milli?“

Ka Millile meeldis kõik, mis lauale oli toodud. Aga kohviku õhk ei meeldinud. Milli arvates oli Kloogal „oma saarel“ veel palju, palju ilusam kui kohvikus.

Sedasama arvas Tiitki.

„Tuleval suvel oleme jälle kõik koos oma saarel,“ lohutab Ilmar.

(Järgneb.)

ANNA HAAVAGA VESTLEMAS

Ei tahaks uskuda, et see sirge rühiga ja nooruslikult säravate silmadega daam, kellega vestlen ta lihtsas ning

tagasihoidlikus kodus Tartu T. tänava väikeses üürimajas, võib mõninga päeva pärast vaadata tagasi kolmveerand sajandi pikkusele eluteele. Ja ometi: Anna Haava, kes oma südamliku luuleloomingu kaudu on saanud meie armastatimaks rahvalaulikuks, saab 15. oktoobril 1939. a. 75-aastaseks.

„Soovite, et ma midagi kirjutaksin noortele? Küllap mul noortele vast mõndki oleks ütelda, aga mida ma kunagi pole suutnud, see on kirjutamine tellimise peale. Kirjutan ainult siis, kui tunded ja mõtted ise vägisi välja kipuvad. Aga kui „Meie Nooruse“ lugejaid

viimasel ajal oma väriseva käega olen kirjutanud, siis palun!“

Hallpäine luuletaja asub sirvima käsi-kirju. Tiheda kirjajaga, sirgete ridadega täislükitud lehti on terve virn. Jah, neist lehtedest siin peaks kujunema uus luuletuste kogu — poolesaja luuletuse ümber on valmis. Ja teine lehtedenakk — see on memuaaride kogu käsikiri.

Anna Haava kohendab prille, loeb katkendi siit, teise sealt lehelt. Hääl heliseb ilmekalt ja tundekül- laselt väikeses toas. Silmad niiskuvad hardusest ja kurgus kuul- dub kibelevat pi- saraid; aga juba on käsil reipam lugu, ja suu üm- ber mängleb vi- gurdavat naeru.

Hakkan alles nüüd õigesti mõistma Anna

Esimene fotopilt Anna Haavast. Pildistatud pärast kõrgema tütarlastekooli lõpetamist, millal juubilar oli 19-aastane

see huvitaks, mis ma Haava loomingu tõelist ilu.

Millest see?

Kõnnin mina sügismaal —
Sügismetsas, orus, mäel,
Vaikseil sügisonlvadel —
Ning ma ise — sügav sügis.

Ja kui tagasi nii vaatan
Oma pikka eluteed,
Astun mälestuse maile —
Tundub kõik kui kauge unelm:

Rõõm ja mure, kannatused,
Ilmaelu ilmutused —
Oln'd nad viirastus? .. Või tõsi? —

Viibib siiski üle kõige
Enneolematu hülg,
Äraseletatud valgus ...

Millest see? Kas Minevast?
Olevast? — Või Tulevast? ..

Anna Haava.

Ühes luuletuses kuulen kummalise sõna: kasso-lind. Küsin selgitust.

„Sellega on seotud üks mu esimesi mälestusi varasest noorusest. Vanaisa laulis sageli, et „kas oo (on) linnukesel muret!“ Minu ettekujutuse järgi laulis ta mingist salapärasest kasso-linnust, ja mina laulsin kaua aega seda vaest tundmatut lindu haletsedes: „Kasso-linnukesel mured...“

„Jah, kui ma mõtlen tagasi oma lapsepõlvele, siis meenub, et ma ikka ja alati laulsin, ehkki ma pole kuigi musikaalne.“

„Ja teie esimesed luulekatsed?“

„Eks need ole samast ajast pärit. Nii ma laulsin oma tehtud sõnadega ja omal viisil.“

Siis jutustab luuletaja, kuidas ta kord kolmeaastasena suurde reheahju istuma pandud — toas olnud väga külm. Seal siis luuletanud ja laulnud pisike Mann esimese pika „poeemi“.

Loomad, keda Mann väga armastas ja kelle hulgas ta sageli askeldas, olid pisikesele „poeedile“ suureks toeks inspiratsiooni leidmisel. Õhtul, kui viieaastane laps ootas voodis und, tulid lambad, lehmad ja teised koduloomad tuppa, seisid ridastikku seinä ääres, jutustades Mannile mõistatuslikke lugusid ja lauldes kummalisi laule. Mann seikles nendega kogu öö ja sellest tekkisid järgmisel päeval uued laulud.

Hiljem tulid kirjanduslikud mõjud. „Olin siis seitsmeaastane, kui ajalehe joonealt suure huviga lugesin romaani vürst Menšikovist,“ jutustab Anna Haava edasi. „Kui lugemise järjega sinna jõudsin, kus vürst Menšikov Siberisse saadetakse, olin üpris õnnetu jutukangelase kurva saatuse pärast. Jooksin toa otsa lumihangele, pöörasin näo Peipsi poole — selle taga teadsin Siberi olevat, ja laulsin valju häälega, enesel pisarad jooksid sorinal:

„Oh Menšikov, oh Menšikov,
kus nüüd su autähed!“

„Ja edasised luulekatsed,“ jätkab luuletaja nukra naerutusega, „leidsid paiga muidugi päevikus, mida sel ajal peagu iga tütarlaps kirjutas. Ja veel edasi — noh, neid teate juba isegi, kui olete lugenud mu luuletuskogusid. Mu luuletusis pole midagi kunstlikku välja-

mõeldist. Kui tunnen, et ei saa enam vaikida, siis kirjutan.“

Avaldan imestust, et luuletaja, olles jõudnud sellisesse auväärsesse ikka, jätkab kirjanduslikku loomingut otse noorusliku hooga.

„Ei saa mitte vaiki olla,“ naeratab Anna Haava. „Kuni suudan, seni kirjutan, kui aga midagi hingest otsib väljapääsu.“ Muidugi — tal on olnud raskusi — hingelisi kriise ja ränki kehalisi haigusi. Aga neist kõigist ta on saanud üle — „mõnikord kasvõi jonnist pärast“. Luuletaja ütleb oma loomisvõime ja elujõu tulenevat äärmiselt lihtsast elust: „söön peamiselt taimetoite, armsaim roog on leib ja mesi, millele rüüpan peale vett. Olen talulaps ja varakult teinud kõiki kehalisi töid. Seda teen ka praegu — ise raiun puud ja pesen põrandaid, teen kõik, mis ette juhtub. Kui muud ei ole teha, siis teen pikki jalutuskäike Toome mäele. Ka on mul oma igapäevased võimlemisharjutused...“

„Elan väga üksildaselt. Eluvõitlus on olnud mul kõva, aga armu pole ma kunagi palunud. Tunnen, et pean olema iseendale ustav, mis ka ei juhtuks!“

Vesteldes on pärastlõunast saanud õhtu. Jätan hõbejuukselisele luuletajale oma siirad õnnitlused lähenevaks juubeliks ja laskun järsku puutreppi mööda hämarduvale tänavale.

Ja hiljem, seistes Toomel ning vaadeldes all linnas pilkuvaid tulisilmi, taban enda mõttelt: Küllap teeksime vääruslikema juubelikingi iseendale ustavaks jäänud õrnahingelisele luuletajale, kui võtaksime kõik omaks tema nooruslikult jõulise lipukirja:

**Meie ei taha olla, ei ole
Vaikiv, ununev lehekülj**

Aegade raamatus:

**Meie otsaette on kirjutatud
Elusõna!**

**Meie silmades säravad sädemed,
Meie põues lainetab julgus ja jõud,
Hoovab elu!**

**Meie ulatame käed pilvede poole!
Meie sammume suure sihi poole:
Meie tahame elada ja kirju-
tada**

Aegade-raamatuse!

Paul Rummo.

Mann õpib lugema

Peatükk Anna Haava käsikirjalisest memuaaride kogust

Tare oli soe. Läbi mõlema akna langesid õhtupäikese kiired nagu kuld-viravad hõljuvad kangad: üle kogu tare tantsisid, virvendasid neis tolmukübemed. Kui hakkasid vaatlema neid virvendusi — oi, neid kuldseid, siniseid, punaseid, rohelist ja veel palju teisi helbeid — nagu vikeraares! Kuidas see kõik üles-alla keerles ja viras! Isegi suur mustav ahjukülg akna kõrval ning patsas läikisid ja hiilgasid nagu kuldkirmis, kuna tarelagi ülalpool parsil kadus mustendavasse kõrgusse. Kõrge pakuga suure tare esiku uks ning veel kõrgema pakuga üksik vastu rehealust — nad mõlemad seisid nii vait ja kinni nagu ei oleks väljaspool tare üldse enam midagi olemas — ei õue, ei talve, ei lund.

Mann tares oli parajasti üsna tegevusetu. Sellap ta seisis, vaatles veidi ja mõtles ning tundis, nagu ta seda mõistis.

Astus siis virava kuldkanga ette, püüdis tabada neid kuldkiirgavaid kübemeid. Jooksis piki ja põiki neist läbi. Ent ikka endiselt katkematult või veel uhkemaltki viras, siras ja langles see päikeseilu üles ja alla.

Akende vahelkohal peaaegu keset tare istus aga ema voki taga ja:

„Kallis on üks puhas süda:

Tulgu rist ehk tulgu häda,

Ikka tema kindlaks jääb“ jne.

helises tares ta laul, helises ikka tasemini ja — vaikis siis.

Kärmelt ja tasa, peaaegu kuulmatult, vuras aga vokk endiselt. Kõik mõte ja meel emal näis olevat ketramise juures. Või kuskil mujal? Kuskiil palju kaugemal ketramisest? Manni igatahes ema juba ammu ei pannud nagu tähelegi.

Aga et päike oli ära läinud ja päikesekangas kadunud, siis — videvikus võis vokitratas ometi veidi seista, võis emal ehk veidi aega olla. Nii mõtles Mann.

Ja lähenedes emale, ketrajale, seisatas ta tema kõrval. Ja kui ema teda ikka veel tähele ei pannud, najatus ta tasakesi tema põlvele, sellele, mis vokki ei tallanud, ja:

„Ema, ae!“

Ema aga ei kuulnud. Ja sellap surus Mann end veel õige ema lähedale. Ja nii jäigi vokk peaaegu seisama, — ainult katkeliselt veeres ratas veel.

„Ema, pai ema, kõnele vanapõlve juttu!“

Ema aga heietas ühes lõngaga ikka veel ise oma mõtteid.

„Pai ema, videvikuks läheb — sa ju ei näe enam kedrata. Kas kõneled nüüd vanapõlve juttu?“

Ratas käis veel paar tiiru — ja seisis siis. Mõttes vaatas ema Mannile otsa, ja Mann muidugi ootas, et nüüd tuleb jutt.

„Tead sa, tütreke,“ ütles ema pisku aja pärast, „mina olen sulle juba kõik oma vanapõlve jutud jutustanud. Õpi ise lugema. Oled juba viieaastane tüdruk. Õpi lugema, siis võid ise

Lydia Mei-Starkopfi illustr.

läbi lugeda kõik raamatud, mis isa riulil olemas.“

„Kas ma saan nad kõik läbi lugeda?“

„Miks ei saa, kui lugeda mõistad!“

„Aga, ema, kuidas ma õpin lugema?“

„Kui isa linna läheb, palu, et ta toob sulle aabitsa; säält õpid. Ja küll mina aitan.“

See väljavaade oli Mannile otse ilmutuseks!

Suuril silmil vahtis ta tulevikku — aabitsaga tulevikku. Ning sellesse tulevikku, kus ta loeks raamatuid isa riulilt.

„Millal isa linna läheb, kas varsti?“ küsis ta õhinal.

„Ega ta nüüd ei lähe. Sinna on veel aega. Pärast jõulu, kui jäärmärk*) tuleb, läheme linna, siis palu isa. Nüüd õpi aga jõulusalmid ilusasti selgeks.“

See oli varsti pärast kolmekuningat, kui isa ja ema ehtisid Tartu laadale. Õhtul aegsasti seati kõik valmis, ja vara, pärast keskööd, pidi sõit algama.

Ja siis kord õhtul oligi, kui Mann isa põlve juures seisis ja palus: „Pai isa, too mulle linnast aabits — ma tahan lugema õppida.“

Isa tõstis Manni oma põlvele: „Ah, minu Mann tahab aabitsat — kas lubad siis ka ilusasti õppida?“

„Jah,“ käis lubadus.

„Sest kes kodus ise väga hästi ei õpi,“ jatkas isa, „sel tuleb oma aabitsaga kohe kooli minna.“

„Õpin küll!“ kinnitas Mann, sest kooli minna ta ei mõelnud — mitte iialgi! Ja ta hakkas end isa põlvelt tasakesi maha nihutama. — Ei võinud ju teada, milliseid õpitingimusi isa ehk veel paneks...

Kuid isa ei küsinudki enam midagi õppimisest, vaid lubas aabitsa tuua. Ja nii läks Mann oma aabitsalootusega magama ega näinud, millal isa ja ema öösi ära söitsid.

*

Teisel õhtul Mann juba magas, kui isa ja ema koju tulid. Läbi une kuulis ta juttu, ärkas, unised silmad avanesid vaid pilukile.

*) Kolm nädalat kestev nõndanimetatud aastalaat või „saksalaat“, „Jahrmärk“, mis ajal vanasti Tartu saksa seltskonnas köiksugused pidustused käimas olid.

Kuid säalsamas Manni päitsi lähedal põles laual lamp, seisis laua juures ema ja võttis korvist heinte seest uusi tasse välja.

Manni unesegadus kadus. Meenus aabits. Hinge kinni pidades piilus ta salakesi vaiba serva alt.

Ja võttiski ema heinte seest ka mingi neljannurkse pakikese. Nähtavasti oli see raamat või raamatud.

Seda nähes hakkas Manni süda ometi valjumalt lööma! Sest lugemaõppimine tundus midagi suurt, tundmatut. Ei tea, kuidas sellega homme küll saab!... Ja ta tõmbas vaiba üle päa.

*

Aukartusega vaatas ta teisel päeval aabitsat: sel olid kollased kaaned ja eeskaanel must kukk, ning päälkirjast luges ema:

„Üus aabitsaraamat, kust seest viiekümne päevaga lugema ja kirjutama võib õppida.“

Nii lubas aabits algusest päale midagi kindlat ja sellest hakkas Mannil hää meel.

Kuke pildi all aga seisis salm:

„Kukk, sa kõvernokalind,

Ärata unest vara mind!

Küll ma siis õppides kiidan sind.“

See loeti ette, ja selle salmi vastu ei võinud ju midagi olla. Aga ometi küsis ta areldi, kui vara siis kukk nüüd äratab. Kas peab väga vara tõusma, kui lugema õpid?...

Kuid vastus oli rahuldav: öeldi, et olgu aga Mann ikka hommikusöögi ajaks ilusasti kombes, küll ta siis pärast ka aabitsaga toime saab.

Aabitsas oli ju veel teisi salme ja pilte. Loeti ka neid, aga öeldi, et kõigest õieti aru saada võivat siis, kui — ise õpid.

Nii oli seisukord selge ja algusest saadik küllalt huvitav.

Vist juba selsamal või järgmisel päeval sai

ema aega ja tutvustas Manni esimese õppetüki, esimete tähtedega — nimetas nende nimed ja Mann luges kaasa. Sedasi korda kaks, kolm. Allpool antud tähti oli aga ikka kaks tähte koos: see veeriti ja loeti kokku — ema ja Mann kahekesi ning üksmeelselt veerisid ja lugesid prooviks.

Ja siis ütles ema: „Mine nüüd tahakambri, pane uks kinni ja õpi esimene tükk ilusasti selgeks. Pärast, täna või homme, kui mul aega on, loed mulle ette.“

Nii läks Mann tagakambrisse, pani ukse kinni ja oli üksi oma raamatuga.

„Sina oled a,“ ütles ta esimesele tähele üsna julgesti. „Ja sina oled e,“ kõneles ta teisele, ja see tuli korrata ja meeles pidada. Kerge ära tunda oli i täht, post ja täpp otsas nagu päa. Natuke täbaraks osutus küll o, teate, see gooti laadi nurgeline: tal oli a-ga väga palju sarnasust. Aga siis leidis Mann ta kavaluse üles: o on päast ja jalust kõik üks ja koos, kuna a otseku seisab oma jalgel. U-ga sai rutemini toime, sest see oli kaks posti koos — nagu kaks i posti, ainult et mõlemad ilma päata.

A ja i koos andsid ai; ja kui see vigur käes oli, kordas Mann võidutsedes: ai — ai — ai, nii jäi ometi meele. Samuti ka teised — ikka kaks, kaks kõrvu vaatasid nad Mannile vastu ja „Veerid meid kokku!“ ütlesid nad.

Nii sai õppetükk mitu kord läbi võetud, kuni ta üsna selge tundus.

Ja kui Mann siis läks vaatama, kus ema on ja kas tal on aega, juhtuski varsti, et oli aega. Mann tuli oma raamatuga ja luges ette, mis ta oli õppinud, ja ema ainult väheke mõnes kohas aitas, andis järgmiseks päevaks üles uue tüki ja käskis ka vana veel korrata.

Nii läks õppimine palju kergemalt kui Mann oli julgenud loota.

Kuid kuis taevad kõrged-suured

Anna Haava

„Kas on linnukesel muret!“
Nõnda mõtlen minagi:
Teistel rahad-varad suured —
Ega's vaene minagi:

Minu päralt sinitaevas,
Oma laululennuk mul.
Lennata võin selles laevas
Jumalagi ette küll.

Maa pääl siin ka vaja olla —
Olgu ilmad kuidas taht!
Puhkegu kõik tuuled valla,
Käigu kuri linnujaht...

Ning kui jahikirg ja -aade
Kasso-lindu*) tulistab,
Tõuseb lind neil üle päade,
Päikse all, sääl — vilistab!

Kasso-linnukesel mured
Samad nagu minulgi...
Kuid kuis taevad kõrged-suured,
Siis me vilistame nii!

*) „Kasso-lind“ - vt. kirjutus „Anna Haavaga vestlemas“.
Toim.

Lydia Mei-Starkopfi illust

Tõestisündinud lugu möödunud sajandi algaastailt Rymättyläst

„Meie Noorusele“ Soomest kirjutanud

Ukko Kivistö

Elati raskele sõjale järgnevaid aastaid. Elu oli uutes oludes veel võõras, kuid rahu oli siiski juba kosutamas inimmeeli. Teati, et vaenlane ei saa rikkuda jõulurahu. Seepärast valmistuti tõsiselt pühi vastu võtma. Üks kõhn, hästiriidetatud nooruk istus reel ja sõitis libedasti mööda Airisto vastjäätnud merepinda. Ta põlvnes vanast kuulsast sõjamehe-soost, kuigi ta isa oli vaid tavaline põlluharija, kes elutses nüüd ajutiselt Rymättyläs kuulsas Poiko suurталus. See kaheteistkümnenaastane mehehakatus oli nimelt Otto Reinhold Spoof. Ta oli koduteel Turust, kuhu ta oli viinud rebasenahku ja muud jahisaaki, mida ta koos isaga oli sügise jooksul püüdnud. Oli tore sõita piki kirkast jääpinda tulise tükuga, kes tundus natuke kartvat ja seepärast just lendaski nagu välk. Oli hea, et hobusel olid uued rauad.

Taevas oli selge. Tähed vilkusid nagu helmed pöörivas kõrguses. Otto imetles nende helki ja pilutas silma, et saada neist kiirtevihke nagu Petlema tähest.

Tundus, et talv läheb valjemaks. Jää paukus. See kohutas Pollet, kes sellest ainult hoogu lisas. Mäi ndi otse lennus.

Koduränd paistis juba hämaralt kaugelt. Seal t vilkus rõõmus tuli. See üllatas Ottot,

sest talvist kalastust poldud veel alustatud ja rannal ei pidanud olema kellelgi midagi tegemist.

Kas oli juhtunud midagi erakordset? Kas see oli märgutuli? Võib-olla hoiatus.

Nüüd oli vaja toimida. Pollet oli vaja rahustada.

Sõit edenes. Vilkuv tuli lähenes. Otto eraldas juba inimesi mustade varjudena rannal. Polle vabises kartusest ja hirmust, kuid lisas vaid hoogu.

Juba kuuldus selgesti hääli:

— Otto, rand on kinni külmumata. Sõida ettevaatlikult vasakule.

— Jah! Kuulsin, vastas Otto rutuga, kuna ta samas nägi vilksavat otse hobuse ees koerataolist varju.

Polle tõusis tagumistele jalgadele, rapsas ja samal silmapilgul olid aisad pooleks ja regi kummuli.

Vaid hetk ja vaene poiss oli püsti. Ta nägi kokkudes, et isa silmatera, kallis täkk, tormas mööda libedat jääd, hundid kannul.

Ta võttis oma püstoli võõlt. See oli laetud nende kallaletungijate vastu, nüüd ta sihtis ja laskis.

Tuli sööstis toru otsast ja pauk kaikus kõmisedes rannakaljude tagasi.

Kuul oli tabanud. Hunt lamas jääl. Ja kulus ainult silmapilk, siis olid juba ta näljased seltsimehed ta laiba kallal. Polle jõudis nüüd neist tublisti eemale. Ta sööstis ikka edasi hirnudes ja traavides.

Rannanõlvakult kostis kooris:

— Hündid, hündid!

Otto jõudis eristada neist isa karmi hääle:

— Ära ainult Pollet ära joosta lase. Pea meeles, et hobuse peab tervelt tagasi tooma.

Mis nüüd küll saab? mõtles Otto. Kuidas ta võib astuda nüüd isa ette? Oli ta ju peagu poolvägisi võtnud hobuse ja naernud isa hoia-tustele, ja nüüd oli isa kartus tõesti täide läinud. Ta oli ütelnud:

— Hündid võivad kallale tormata. Sul on Pollet raske hoida. Kui tuled koju ilma hobuseta, siis vaata ette.

Otto teadis, mida tähendas see „vaata ette“ väetile poisile. Isa oli karm, ta karistas valjult. Nüüd oli vaja toimida.

Hündid olid oma seltsimehe laiba kiiresti lõhki kiskunud. Nüüd nad tõttasid jälle isu-äratava roa järele. Nad kadusid koonud õieli rannaäärsesse metsa, kuhu Polle oli joosnud.

Isa käratas:

— Kus hobune on?

Otto pidi ütleva ainult tõtt:

— Jooksis metsa ja hündid olid ta kannul. Üks huntidest on seal, sedagi teised rebisid.

Isa silmad välgatasid, kuid oodatud lööki ei tulnud.

— Otto, peame nüüd ruttu minema, sest hündid on maal jälle möllanud. Vaata seda.

Poiss nägi sõnumikeppi. Nimismehet teada-
daanne. Kepil oli must sulg.

— Vii see naabreile. Kui see tehtud, ruttu käristipoisina oma kohale. Nagu sa mäletad, on me koht hundivõrgu lähedal. Ära kõhele. Küllap ehk Polle kaitseb end ise. Sul on ju

Möödunud suvel avatud Liivi rahvamaja, mis ehitati hõimurahvaste toetusel

oma püstol. Ära ainult ise huntidele roaks jää. Jumal aidaku sind!

Teist korda polnud vaja käskida. Otto ruttas suuskadel ööpimeduses. Tal oli vöö vahel laetud püstol ja nimismehet sõnumikepp, mille must sulg teadis jutustada, et igauks, kes kaela kannab, oli kohustatud vastu ööd minema hundiahelikku.

Seal seisiski naabertalu mustavana ja magavana, kuid just õuevärava juures tuli talle must, ilge olend vastu.

Kuuvalgel oli see hirmuäratav. See lähenes, silmad hõõgusid. Otto sihtis, hunt võpatas ja kargas kõrvale. Kostis paugatus. See äratas talu rahva. Kuuldus hirmunud hääle:

— On see venelane või muu vaenlane?

Otto seletas, mis tal oli asja. Talu rahvas ei tahtnud minna vastu ööd välja, aga kuuldes, et suur susi oli olnud juba nendegi lauta nuuskimas, muutus nende meel.

*

Otto suusatas läbi sünge kuusiku. Oli hirmuäratav sõita, kuna tundus aina, et kaks hõõguvat silmapaari piilub puude alt ja kivide ja kändude tagant. Varsti jõudis poiss kodu-
õue. Seal turgutas ema kartlikku Pollet, keda hunt oli pääsnud jalast purema.

Nüüd oli vaja kiiresti tuppa minna. Ema oli juba seadnud leivakoti korda. Ema jutustas, et isa oli toonud ree rannast ja läinud valvapaigale. Metsast hakkas kostma juba pauke ja hüüdeid ning käristite võimast kärinat. Poiko talu oli ahelikus viimne. Naabertalu oli olnud viimne, kuhu oli vaja teada viia. Nüüd teadsid siis hundijahist kõik.

Otto asus jälle suuskadele. Temagi käristas aeg-ajalt oma käristit ja paugutas püstolit õhku. Nii tehti igal pool ahelikus.

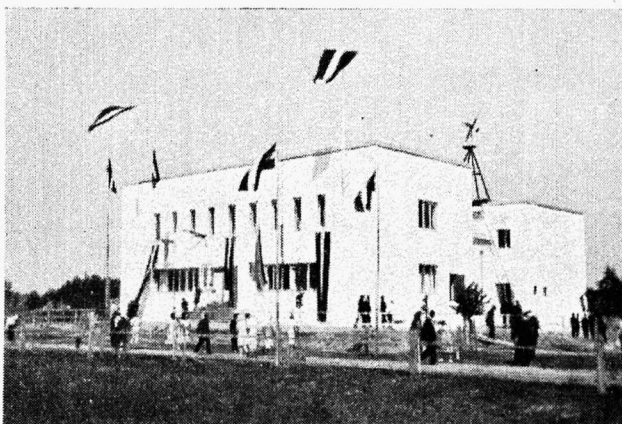
Isa oli päris hundivõrgu ääres, suur kirves kõrval ja tulelukk käes. Otto hiilis oma käristiga ta kõrvale.

Nad olid üsna selle käristikuga lähedal, kus muiste rahvajutu järgi olevat olnud suur mürki sülgav lohemadu. Poiko härra oli selle ära tapnud, kuid surnud hiljem ise sellest mürgist, mida madu talle vastu silmi sülitanud. Ottot kohutas see. Oli, nagu näinuks ta praegugi öös hiigelmadu, kes himustas ise-
äransis tema noort elu.

— Isa, Polle oli juba kodu, sosistas Otto.

— Hea küll, siis pääsid kindlast kere-
täiest.

— Hunt oli purenud teda jalast, ütles poeg aralt.

— Noh, hea küll, siis võtan selleks kase-
vembraga su taguotsast plaastrit, aga ära
nüüd lobise, vaid kuula. Pea meeles, et alati
käristad alles siis, kui hunt on meist mööda
läinud, mitte enne.

Otto kuulatas. Kõikjalt kostis inimeste
aheliku lähenevat kära, püsside paukumist
ja käristite kärinat.

Nimismehe hääl kõlas valjusti:

— Ees meestel valmis olla. Hunte on
palju.

— Kuulsid, Otto? Kui sa ainult hädal-
dad, siis saad veel näha, kuidas läheb.

Samal hetkel vilksas must vari üle peidu-
augu. Isa Spooft tõusis üles. Otto järgnes
talle. Hunt sööstis vastu kõisvõrku, see langes
alla, nagu oli mõeldudki. Hunt mässus selles-
se, ulus vihaselt, lõhkus ja rebis hammastega
võrku. Samal ajal sööstis teine, suur, kind-
lasti sama, keda Otto oli kohanud naaber-
talu õues. See hakkas minema üle mahalang-
genud võrgu, kuid isa Spooft seisis, püss käes,
ta vastas. Nii seisis kartmatu inimene ja
metskiskjas silmapilgu vastamisi. Siis tõusis
püss, kuid ah! See ei läinud lahti. Huntide
kuningas sööstis kui nool julge valvuri peale.
Ta pures esiti püssi hoidvat kätt ja haaras
siis oma verise koonuga isa Spooft kurgust.
Mees langes lumihangele ja surm oli juba
kindel. Suur, ilge, inimverd maitsta saanud
metsaline rõõmustas. Ta oli valmis nautima
oma võidetud saaki.

Siis langes kirves raskesti võidukindla
hundi kuklasse. See peagu eraldas pea kehast.

Vaevaselt tõusis isa Spooft hangelt üles,
verd voolavana ja nagu hauast tagasi tule-
vana.

Nimismees ja paar teist rymättyllast sei-
sis seal juures. Nad tõstsid Otto Reinholdi

Põhja-Soome uhkus — Põhjaõder

kõrgele üles, selle noore kartmatu sangari,
kes otsustava ja julge teoga oli päästnud oma
isa surmast.

*

Kui siis jõulud saabusid, teadis kogu Ry-
mättylä, et nooruke Otto Reinhold Spooft oli
oma elu kaalule pannes kinkinud oma isale
elu otsekui imekombel.

Nad istusid Poiko talu pingil, isa, ema ja
poeg, ja kuulasid armast jõulujutlust. Jumala-
sõna lõppedes kogunesid teised saarlased
nende ümber ja üks vana hallijuukseline kalur
lausus:

— Selliseid vajatakse selleks, et maa
võiks jälle sõjahaavadest paraneda. Meie ko-
dusaar võib uhke olla sellele, et talle on kuu-
lunud kunagi selline kartmatu inimese-
laps, sest igapähe, kes ei pea teist aidates
oma elu liiga kalliks, kasvatab Jumal suur-
mehe.

*

Kuljused helisevad kaunisti. Polle tormab
üle lumelagendiku.

— Isa, Polle näib natuke lonkavat, so-
sistab Otto.

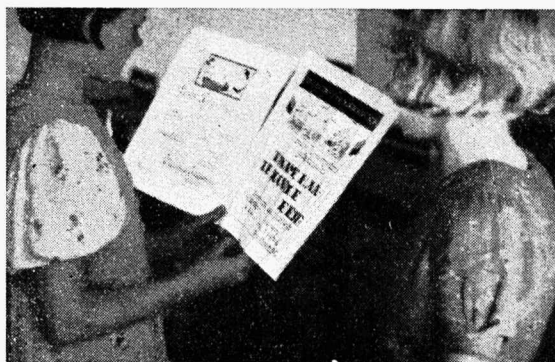
— Longaku, küllap ta paraneb, naera-
tab isa.

— Aga see urvaplaaster on ikka veel mu
seljal.

— Jäägugi sinna, seal seda ongi kõige
enam tarvis, et jõuaksid teha veel suuremaid
kangelastegusid.

— — — — —
Otto Reinhold Spooft päästis oma eluajal
veel palju inimelusid. Tast sai kuulus mees.

Eestindanud **A. Korsen.**

*Soome Salo kooli õpilased vaatlevad eesti sõbrult
saadud tervituskirju*

UNGARI KAUNIS PEALINN

BUDA- PEST

Püha Gellerti kuju

Kunagi ma ei unusta esimest muljet Budapestist ja selle linnaga seotud elamusi (ka kui ma sada aastat vanaks saaksin). Need olid nii vaimustav-ilusad ja hinge põhjani tungivad, et mu silmad läksid niiskeks ja külmad judinad jooksid üle selja. Kord oli üks Rembrandti pilt mind vägevasti häirinud, hiljem ühe kiriku seinamaaling mind vapustanud. Siin oli aga kunst loodusega ühinenud, selle nii ütlemata kaunisse raami asetanud, andes harmooniliseks tervikuks kokku sulades ainulaadse panorami. See põhjustaski nii sügava esteetilise elamuse.

Päikesepaistelisel varahommikul ma väljusin üksi — juhita, kavata, plaanita — et „avastada“ Ungari pealinn iseseisvalt, segamatult, järkjärgult. Sattusin mitme kilomeetri pikkusele tänavale, mis kannab Ungari 18. sajandi vabadusvõitleja vürst Rakoczy nime, ja selle lõpul osutusin ootamatult tornidega ehitatud, graatsilise, ainsa vägeva kaarega sillal. See näis nii kerge olevat, et tekitas mulje, nagu ripuks ta õhus, ja kui ma keset silda olin ja ringi vaatasin, avanes silmade ees panorama, mida on võimatu kirjeldada. Peab olema sündinud luuletaja või sõnavõlur, et meisterlikult tõetruult edasi anda seda, mida silm siin naudib madala ja kõrge kaldal arhitektuuri, jõe majesteetlikkuse, aedade ja parkide roheluse näol. Kordasin ainult enda ette abitult: „Milline ilu! milline ilu!“ olles võimetu analüüsima või teisi sõnu leidma.

Alles järgmisel päeval ma hakkasin mõistlikult ja põhjalikumalt tutvuma Budapestiga, ja iga tunni ja päevaga meeldis see kaunis linn mulle rohkem. Veendusin, et vahe endiste iseseisvate, nüüd ühte sulanud ja administratiivselt 1873. a. ühendatud kahe linna — B u d a (jõe paremal kaldal) ja P e s t i (jõe vasakul kaldal) — vahel on tõesti suur. Vaikne Buda kõrgele kaldale ehitatud kuningalossi, kroonimiskiriku ja valitsushoonetega, suurepärase mälestussammaste ja minevikust säilinud ehitustega, mille selja taha mägedele ronivad uued elumajad, on omaette suursugune linn. Madalal kaldal asuv Pest oma elava liiklusega, rohkearvuliste pankade, luksuslike äride, elegantsete restoranide ja kallite võõrastemajadega on suurejooneline, kiiret tempot nõu-

dev moodne ärilinn. Siin on palju vähem minevikust säilinud mälestusi, — Pest on kasvanud ja oma tänapäeva ilme saanud alles möödunud sajandi lõpul ja käesoleva algul, kuid need kõrged, stiilsed, dekoratiivsete elementide ja skulptuuridega rikkalikult kaunistatud avalikud ja eraehitused tõendavad mitte ainult ungarlaste ilutunnet ja maitserikkust, vaid ka jõukust. Aga ka suurt isamaa-armastust ja lugupidamist oma mineviku vastu ja austust oma riigimeeste ja kultuuri-tegelaste mälestuse jäädvustamises.

Keiserlike ja kuninglike losside vaatlemisel pole mulle kunagi imponeerinud nende toreduse materiaalne väärtus, — kes siis veel võinuks endale lubada säärast toredust, kui mitte keisrid ja kuningad? Ka siinses kuningalossis ma jäin kaunis külmaks Habsburgide, pidu- ja tantsusaalide toreduse vastu, kuigi nende kunstiline külg väärrib tõsist imetlemist. Lossi vanas osas ühe saali puust nikerdatud, kullatud lühtrid selle vastu äratasid huvi. Üle kõige aga meeldis mulle kuninganna Elisabethi tuba. Meil ollakse rohkem harjunud kõnelema k e i s e r Franz Josefist ja k e i s r i n n a Elisabethist; kuna Ungari on kuningriik, siis ungarlased nimetasid aga Austria keisrit ja ta abikaasat kuningaks ja kuningannaks.

Kuninganna Elisabethi lihtne nurgatuba meeldis mulle esiteks oma võrratu vaatega Doonau vasakule kaldale, uhkeimale parlamendihoonele Euroopa mandril, graatsilistele sildadele üle laia jõe; teisist aknaist vaatega Gellerti mäele. Selle toa sisustus näitab kuningannat lihtsa surelikuna. Akna lähedal asetseval kirjutusalual on ta abikaasa päevapilt (Franz Josef on sel noor ja veetlev), seintel ta lapsi kujutavad õlimaalik, raamatukapis armastatud ja eelistatud kirjanike teosed, mõned kunstiteosed, toolid, laudad, — ei mingit luksust, rohkesti päikest ja õhku.

Tuba oma intiimsusega tekitab mulje, just kui oleks ta omanik vaid hetkeks lahkunud. Siiski puhkab ta juba üle 40 aasta Viinis, Habsburgide matmispaigas, kus tema sarkofaagi juures (ja ainult temal) on suur ja väga ilus mälestusmärk — Ungari naiste pühendus ta mälestusele. Ungarlased armastasid kuninganna Elisabethi, kes lepitaski oma abikaasa ungarlase rahvaga pärast selle mässu ja vabadusvõitlust, mida Austria karmilt karistas. Seepärast on kuninganna Elisabethile Budapestis püstitatud mitu mälestussammast ja ilusaim sild kannab tema nime.

Lossi juures asuvas kabelis hoitakse alal Ungari esimese kuninga Püha Stefani parem käsi. Omal ajal on see leitud muutumatuks ja nii ta on säilinud nüüd juba 900 aastat. Kahekordse klaaskastis kantakse see reliikvia püha Stefani päeval hiilgavas protsessioonis kabelist kroonimiskirikusse ja pärast pidulikku jumalateenistust tagasi lossikabelisse.

Pühaku kätt ma ei näinud, aga ma oleksin võinud näha paavsti poolt temale annetatud krooni viltuasetatud ristiga. Rahvale võimaldatakse näha Ungari kuulsat krooni harva, viimati 22 või 28 aasta eest. Kui ma oleksin teadnud, et ungarlaste viisakus võimaldas välismaalastele väljaspool järjekorda krooni vaatlemist, oleksin ma kindlasti haruldast juhust kasutanud.

Nüüd veel pilk Budapesti vanimale ehitusele, Mattiase või kroonimiskirikule. Tal on pikk ja vaheldusrikas minevik. Püha Stefani poolt ehitatud, tatarlaste poolt hävitatud, kuningas Bela poolt uuesti ehitatud, kuningas Mattias Corvinuse poolt saanud oma torni, türklaste poolt, kes vallutasid maa ja valitsesid 150 aastat, mõõks muutunud. Nüüd on ta ammust ajast jälle katoliku kirik ja viimane selles kroonitud kuningas oli Franz Josefi järeltulija Karl, kes mõni aasta pärast maailmasõda kaugel Madeira saarel suri.

Ei tahaks praegu peatuda ta hämara sisemuse kirjelduse juures, seda enam, et paari sammuga jõuab välja linna meeldivaimale röödule, kalurite kantsile, kust jällegi avaneb suurepärase vaade Doonaule ja linnale. Kalurite kantsi nimega taheti jäädvustada kindluses koht, mida vanasti sõjakorral kalurid olid kohustatud kaitsma; selle koha praegusel kujul väljaehitamisega saavutati efektne ehitus.

Raske on maailmakuulsaks saanud vaatlusterassilt lahkuda, kuid siiski tuleb seda teha, ja heites lossi läheduses veel kord jumalagajatu pilgu kaunile Mattiase kaevule, türklaste võitja prints Eugeni kõrgele mälestussambale, tõttan püha Gellerti mäe poole, mis eelmisel päeval Elisabethi sillalt vaadatuna mulle nii sügava mulje jättis. Nüüd sammun laia treppi mööda üles, seisatan fontaani juures, sammun kõrgemale, et lähemalt vaadata püha Gellerti kuju, kes kõrgele tõstab käe ristiga. Tõepoolest mõjuvaimaid kujusid, mida ma kunagi olen näinud. Tast näib kiirgavat elujõudu, energiat, fanaatilist usku, ta sõnad peaksid olema tulised ja veenvad. Magyar-pagan, kellele säärane Gellert jutlustas, pidi end kõhklemata ristida laskma. Sel, kes apostlile siinkohal märtrisurma valmistas, ta järsult mäekallakult alla visates, polnud vist üldse südant.

Mäelt võib näha kaugelt, kuid 1½ miljoni elanikuga linna piire silmi siiski ei seleta; need kaovad udus, — nii suur on Budapest. Gellerti nimeline supelasutus asub mäe jalal. See on monumentaalne ehitus 13 terviseveallikaga, suure võrastemajaga, varjurikka pargiga ja avara lahtise supelbasseiniga. Kõik, mida haige või turist vajab või soovib, on siin käepärast; igasugune komfort on ta käsutuses. Vali ja naudi!

Mind juhatati basseini juure ja öeldi, et 5 minuti pärast saan näha „lainet“. Nimelt tekitatakse siin iga veerandtunni järele elektri abil kunstlikud lained, mida põnevusega ootavad kõik suplejad, et tunda vee jõudu küljekontidel ja kuklas, et lasta end tõsta ja edasi visata lainete poolt.

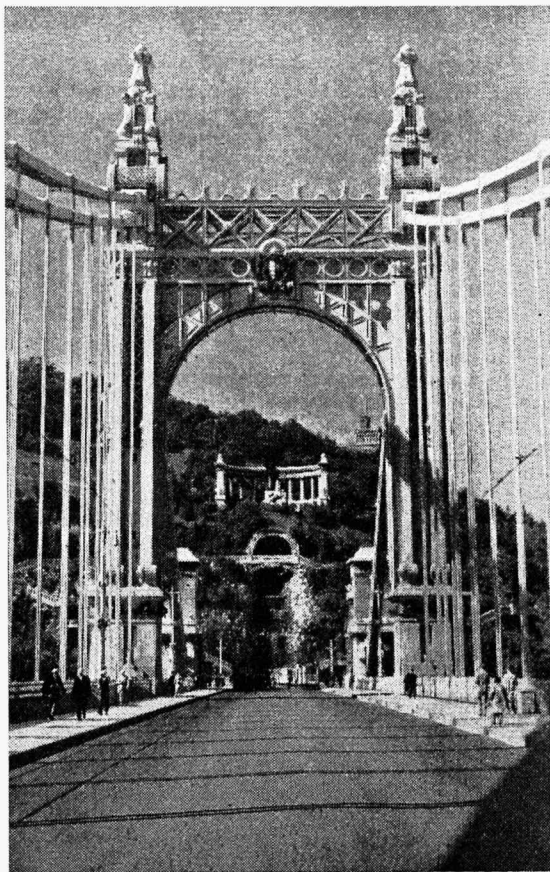
Nähtavasti ei ilmutanud ma oodatud vaimust „lainest“ ja viisakuse pärast seletasin, et ma olen üles kasvanud mere ääres, nii et lained on mulle kaunis tuntud asjad. „Ah, meri!...“ Uhe lahke saatja hääles kostis kerge kadendus; midagi unistavat ilmus teise saatja silmi. „Meri... Ungari pole mere. Meil on vaid järv, mida me naljatades nimetame mereks. Ja meie „Balatoni meri“ on 700 ruutkilomeetri suur“...

Budapest on peale kõige veel supellinn. Seda tänu ta mitmekesisele terviseveallikale. Buda linnaosas on neid mitu, mis juba türgi valitsuse ajal leidsid kasutamist. Kaunil Margitsaarel on neid ka.

Nüüd sõidutati meid linna parki, mille kõrval asub Szechenyi supelasutus. Teel seletati, et Budapesti terviseallikate arv olevat nii suur, et neid kõiki kasutada on otse võimatu. Praegu olevat kasutatute allikate arv 80 ümber.

Et Budapestis on kasutamata allikaid, uskusin ma sõna pealt, sest mida lähemale Szechenyi supelasutusele, seda tihemini võis näha keset asfalteeritud teed tõusvaid kergeid aurupilvekesi.

Ja nüüd supelasutus ise! Kolm basseini — külma, leige ja sooja veega lahtise taeva all; kup-

*Erzébeti (Elisabethi) sild
Taga Gellerti kuju*

liga kroonitud supelpalees on mõni ruum, kus vee temperatuur tõuseb kuni 70 ja rohkem kraadini, kuuem kui meil saunades. Kiirsammul läbistades neid auruga täidetud ruume higistan juba paari minuti pärast. Oma toreduse ja luksuslikkusega ta ei jää Gellerti supelasutusest maha, tervisevees suplejate arv ületab selle aga vist tublisti.

Krahv Szechenyi, keda hüütakse „suurimaks ungarlaseks“, on Budapestis jäädvustatud mitmeti: peale supelasutuse kannab tema nime Budapesti esimene, tema algatusel ehitatud sild, üks raamatukogu ja ta tegevusele ja teoseile pühendatud muuseum, mis asub teaduste akadeemia hoones. Ta väärib ka seda, sest ta teened Ungari majandusliku ja kultuurielu tõstmises 100 a.

Lillepeenar Budapesti Vabadusväljakul. Keskel tilledest kaart, mis kujutab Ungari piire enne Trianoni rahulepingut ja praegu. Ümber rahvuspalve „Usun ainsasse...“

eest on suured. Nende hulka kuulub ka auru-laevanduse asutamine Doonaul. Mööda minnes võiks mainida, et üks selle perekonna liige oli Ungari Punase Risti president.

Linnapargist lahkudes peatume avaral väljakul, kus imposantne monument tuletab möödaminejaile meele, et Ungari on pühitsenud oma 1000 a. kestust.

Monument koosneb kõrgest sambast, mille tipul seisab ingel Gabrieli kuju. Legendi järgi ilmutanud ingel Gabriel end Ungari esimesele kuningale, Stefanile, unes ja toonud talle krooni. Samba jalal ratsutab magyaride vürst Arpad oma 7 väejuhiga. Midagi ürgaegset, metsikut-vägevät kiirgab nende nägudest ja nende relvad olid IX sajandi inimestele kindlasti niisama hirmuäratavad kui XX sajandi inimestele kahurid ja pommid. Nende magyaridega võrreldes on samba taga asuvasse sammaskäiku paigutatud Ungari 14 kuningat, alates pühast Stefanist ja lõpetades Franz Josefiga, vagad inimesed.

Samba ees asetseb lihtne, ilma mingisuguste kaunistusteta mälestusplaat maailmasõjas langenud ungarlastele. Neid olnud 400.000...

Vabadusväljak... Leian, et see nimetus ei väljenda seda, mis majade vahele kokkusurutud väljakul ungarlaste südamed täis kibedust ja valu tahtsid ütelda. Siin skvääris on püstitatud 4 kuju, mis sümboliseerivad nelja maakonda, mis Trianoni lepingu alusel Ungari poolt loovutati neljale naaberriigile — Austriale, Tšehhoslovakkiale, Rumeeniale ja Jugoslaaviale. Siin on prantsuse kujuri poolt loodud suur sümboolne kuju — Ungari lein oma kaotatud poegade pärast. Kest väljakut lehvib Ungari lipp pooles mastis, — leina tunnismärgiks... Põlevate silmadega selestab mulle juht: „Ta kerkib üles ja lehvib rõõmsalt masti tipul sel päeval, kui Trianoni ülekohtune ja vägivaldne leping lõpeb ja Ungari oma endisest maa-alast ajutiselt ärakistud $\frac{2}{3}$ tagasi saab. Siis kaob ka lillepeenar, mil on Ungari kaart enne- ja pärastõjaaegsete piiridega, kaovad ta ümber tummad lilled, mis kordavad Ungari rahvuspalvet: „Usun ainsasse Jumalasse, usun ainsasse isamaasse, usun õiglusesse, usun isamaa ülestõusmisse. Aamen.“

Kas see vankumatu usk pole imetlusväärne, kas see isamaa-armastus pole liigutav?

Suurimat ja ilusaimat p a r l a m e n d i hoonet imetlesin muidugi ka väärikalt, kuid temast saadud muljeid on nii palju, et ei jõua praegu nende

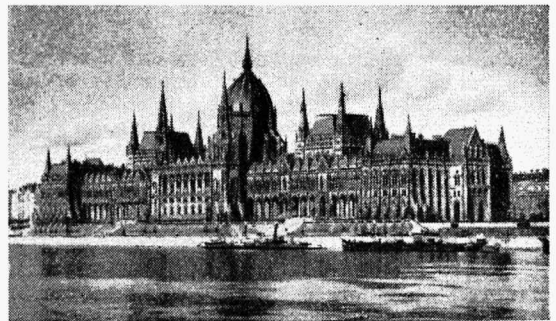
juures peatuda. Läheduses asuvad mälestussambad Ungari tähtsale edurikkale riigimehele krahv A n d r a s s y'le, vabadusvõitlejale ja suurele patrioodile K o s s u t h'ile ja enamlaste poolt tapetud peaministriks krahv T i s z a'le. Need kehas-tavad omaette peatüki Ungari lähemast minevikust.

Iga mälestusmärk on tähelepanuväärne kunstiteos, igauhe kompositsioon ja sümbolid ahvatlevad pikemalt peatuma nende meeste tähtsa osa juures Ungari riigi ja rahva elus, mida aga ruum ei luba. Mainiksin veel vaid, et seisin ka ungari populaarseima luuletaja P e t ö f i mälestussamba ees ja oleksin sellele meeleldi pannud lilli, kui mul neid oleks olnud.

Luuu laule, mida laulab kogu rahvas, saada kuulsaks üle maa, anda oma 27-aastane elu lahinguväljal võitluses vabaduse ja isamaa parima tuleviku eest, kas P e t ö f i ausammas pole rohkem mõeldud tänutäheks kui mälestussambaks, elab ta ju rahva, iseäranis noorsoo, südames ikka edasi.

Margitsziget... Margitsaar... Tõepoolest roheline pärl keset Doonau piimakohvi värvi voo-ge. (Margit tähendab kreeka keeles „pärl“.) Aga ta ei kannu seda nime pärl tähenduses: „Jänesesar“ oli ta nimi alguses. Uue nime sai ta kuninga Bela IV tütre Margit'i auks, kes oli ristiusu eest võitleja mongoolide sissetungi ajal (13. sajandil), elas siin kloostris ja on ka siia maetud. Ma oleksin kindlasti püha Margit'i puhkepaigani jalutanud, et vahvale kuningatütrele ja vagale nunnale oma aukartust tunnistada, aga olles pilgu heitnud spordiväljakule, supelasutusile üle 5000 kabiiniga, kohvikule, jälginud pisut ka elegantset publikut sattusin ma selles hiigelpargis suurele väljakule, mida palistasid laiad lillepeenrad, ja need olid nii ütle mata ilusad, et ma istusin ühele juhuslikult vabale pingile ja hakkasin Budapesti aiakunsti imetlema. See võttis palju aega, samuti väljaku teises otsas asuv rosarium (roosiaed), mille läheduses jooksid uhked paabulinnud. Ja kui ma otsusele tulin, et erts-hertsog, kes selle saare nii kauniks pargiks oli muutnud pärast seda, kui ta türgi ajal oli hobuste karjamaaks, oli tänuväärse teo korda saatnud, selgus, et oli ülim aeg minna kohvi jooma.

Istusin suure puu all, juues kohvi, kuulates mustlasviise — kus siis neid veel kuulata, kui mitte Budapestis, kuulsate mustlasorkestrite linnas, — ja nautides vaadet kirjeldamata ilusatele Doonau kallastele. See oli niivõrd mõnus, et ei pannud tähelegi, kuidas õhtu oli saabunud. Aga see ei tähendanud veel päeva ega ka muljete lõppu: sõita Doonaul õhtul, kui tas peegeldub lu-

Parlamendihoone

gematu arv suurlinna elektrilampide sära, vaadata kuningalossi, parlamenti ja teisi ehitusi prožektorite valguses, on nii efektne ja imeilus, et ei tunne väsimust ega tüdimust, vaid vaatad ja naudid seda pilti ikka uue vaimustusega. Gellerti mäelt vaadatuna näib Budapest hilisõhtul olevat kaetud süsimusta sametiga, millele on pillatud miljon pärle. Need on kohati ridades, kuid read jooksevad siia-sinna ja nende vahel on veel läbiseigi tuhandeid säravaid pärlikesi. Ja nii ümberringi kaugele, kaugele. Taevas näib tähti vähem olevat kui Budapestis elektrilampe...

Doonaukuninganna! Tänan Teie Majesteeti mulle pakutud esteetilise naudingu eest. Oleksin ma luuletaja, ma laulaksin nüüdsest peale Teie

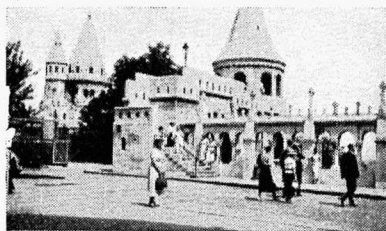
ilule ja pühendaksin Teile kõige vaimustatumad, kõige pateetilisemad hümnid.

Oleksin ma helilooja, püüaksin valada Teie ilu mõjul hingepõhjas ärganud tunded helidesse, et see meloodia ka teistel kutsuks pisarad silmi.

Oleksin ma maalikunstnik, ma maaliks Teist pildi, nii kui mul õnn oli Teid näha päikesepaistelisel varahommikul Doonau sillalt, et need, kes Teid ei tunne, küsiks idestanult: „On niisugune ilu tõelikkus või unelm?“

Kuna ma olen vaid tähtsusetu turist, siis lubage kaasa võtta kustumata mälestus Teie nõiduslikust ilust, Doonaukuninganna, ja kauneimast pärlist Teie kroonis, Margitsaarest...

M. N.

Kalurite kants

Kiki matkatutvus

Valve Saretok

Lydia Mei-Starkopfi illustratsioonid

„Ma ei sõida ju esimest korda seda vahet!“ ütleb Kiki tigidalt. „Ja ma olen juba keskkoolitüdruk!“

Ent emale ei näi piisavat sellest, et tema tütar on juba keskkoolitüdruk, päris suur preili kohe, ja et Kiki varemgi on sõitnud Soome. Emale ei meeldi sugugi mõte, et Kiki sedapuhku selle matka peab sooritama üsna üksi. Kerge palaviku pärast Kiki jäi maha „vahetusõpilaste“ laevast, aga kuna see matk on talle lubatud ja kuna ta kogu kevade on nii südamest rõõmustunud jälleägemise üle oma soome sõbra Tellervo Väisäsega, ei ole vanemal südant jätta teda nüüd koju. Saatma ei saaks Kikit tulla ei ema ega isa, ja see on ema suur mure. Ka üsna „suured preilid“ jäävad emadele õige kauaks päris väikeseks tüdrukuiks, kelle järele peab vaatama ja kelle pärast muretsema, kas nad ei tee rumalusi.

„Kelleks sa mind pead?“ küsib Kiki päris solvatult, kui ema vihjab sellele, et Kiki võib langeda igasuguste kurjade inimeste kätte, lasta varastada oma raha ja pakid. Ema näeb vaimusilma ees veel hullemaidki asju.

Õnneks on isa vabameelsem ja muretum. Isa ei taipu, miks ei võiks viieteistkümnepäevane tüdruk sõita rongil Lõuna-Eestist Tallinna ja sealt Helsingi, kui ta oskab lugeda sõiduplaani, tunneb kella ja raha ning koguni räägib soome keeltki. Isa eestkostmisel sumbutataksegi siis ema mured ja Kiki võib alata oma matka Hel-

singi — üksi ja tulvil tähtsust iseseisva noore daamina.

„Ära sa ainult tee rumalusi!“ on ema viimsed sõnad, ja Kikile jääb üsna ähmaseks, mis „rumalused“ need oleksid, mida ta võiks sooritada, suur ja arukas tüdruk.

Et ta tahab olla juba õige suur tüdruk, seda märkab iga kõrvaltvaataja. Ema ei ole saanud sinna parata, viieteistkümnepäevane Kiki on suutnud mõjutada sel määral õmblejat, et ta riietus põrmugi ei mõju kooliplikalikuna. Riiete järgi on Kiki tõepoolest elegantne noor daam. Ainult ta hoolimatu-lohmakas kõnnak, rabedad liigutused ja siiralt uudishimulik pilk reedavad, et ta on vaid õhvakeseeas plikake. Aga seda Kiki õnneks ise ei tea.

Nii tore on mängida noort daami! Noogutades väarikalt kaasreisijaile, kes tahavad teada, kas kupees on vabu kohta, ja jääda endast mõistetavalt istuma, kui üks vanahärra keeldub võtmast vastu istekohta, mida Kiki on tõtanud pakuma talle — sest koolitüdrukuna tunneb ta kombeid, taevale tänu!

Jõudnud Tallinna, viipab ta tähtsal ilmel auto ja laseb end sõidutada sadamasse. Seal meenub talle küll, et ta ei ole joonud hommikukohvi, kuid ta on niivõrd vilunud reisija, et ta teab: laeval võib ta saada kohvi.

Ta ostab pileti ja laseb pakikandjal viia oma kerge kohvrikese laevale — nii teevad kõik pee-

ned täiskasvanud preilid, keda Kiki on näinud, matkates Helsingi-Tallinna vahet.

Siis ta siirdub otseteed laeva suure söögi-saali, sest nälg on juba õige kibe. Pealegi, mõtleb ta kaastundlikult muiates, on uudishimulik treppidest üles-alla tormamine ja ühelt reelingilt teisele sagimine teguviis, mis jäägu lastele ja „algajaile“.

Tema, Kiki, igatahes ei ole enam laps, kes satuks ärevusse mõne uue laevaruumi avastamisel või tunneks igavust, viibides kogu matka kes-tes salongis, täiskasvanute seltskonnas. Tema just kavatseb pärast einet lehitseda salongis aja-kirja ning — võib-olla sõlmida mõne huvitava tutvusegi. Kiki loeb juba agaralt romaane, ta on nimelt selles eas, millal kõik peab olema „romantiline“ ja „põnev“ ja „hiigla huvitav“. Tema romaansangaritarid tutvuvad matkal ja mere-rannas elegantsete võõraste härradega, kes siis osutuvad krahvideks või miljonärideks, ja kogu lugu lõpeb alati pulmadega.

Kiki on alles viieteistkümnepäevane, aga ta on väike naine. Loomulikult mõtleb ta juba oma tulevikust ja tulevikus kavatseb ta kindlasti minna mehele, kasvatada lapsi ja olla tähtis seltskonnaproua. Aga oma naitumist kujutleb ta alati õige romantilisena — kas päästab ta „tu-levane“ kuidagi ta elu — või Kiki oma „rüütli“ elu — või eksib nende väikesse linna mõni troo-nilt tõugatud noor kuningas (ta on näinud ni-melt operette!) või kuulub luuletaja tavalise inime-se varjunime all — too siis leiab Kikis oma unelmate neitsi, ja kui nad on murdnud vanemate vastupanu — romaanides on vanemad alati väga tõrksad ning väimehe suhtes äärmiselt pirt-sakad — siis helisevad pulmakellad.

Kiki on juba pikemat aega hellitanud seda liiki unistusi, aga muidu tal ei ole olnud mehele-minekuga kiiret. Ega veel ühelgi mehel tema kosimisega. Ausalt öeldes on Kiki kodulinna täiskasvanud noormehed tema suhtes hirmus ül-bed — nad ütlevad talle „sina“ ja noor doktor Kullerkupp, kelle silmis Kiki juba vägagi tahtis olla suur preili, saatis teda kord suitsu ostma, kui ta vestles pargi pingil Kiki „suure“ täditütrega Liisaga. Kiki oli väga solvunud, aga tõi siiski — jäise viisakusega — soovitud suitsukarbi, mille peale doktor talle siis kinkis kümme senti „jää-tiserahaks“. Tookord Kiki taipas julma selguse-ga, et täiskasvanud härrad pidasid teda alles lapseks. Ja see sündis alles tänavu kevadel.

Praegu on aga juulikuu ja Kiki istub laeva söögisaalis, elegantne ja iseteadev, iga toll temas väarikas noor daam. Riided teevad inimesi, teab Kiki, ja kui ise ka pisut järele aidata, siis võib-olla ta paneb veel oma ümbruse uskuma, et ta ongi juba suur preili.

Piiludes silmanurgast ühele härrale, kes on võtnud istet samas lauas, peaaegu tema vastas, nendib Kiki, et ta vist juba avaldabki soovitud mõju. Sest võõra härra pilk hindab teda aeg-ajalt ilmse heakskiiduga ning Kiki tänab taevast, et ta oma juuksed laskis preili kombel kee-rata „rulli“ — kuigi see ema silmis jälle oli rumalus.

Jah, on selge, Kiki huvitab võõrast härrat, ja too härra ise ei ole sugugi põlata. Ta on väga hästi riietatud ja kuidagi meenutab ta Kikile üht tuntud filminäitlejat, kõigi kooliplikade ideaali. Kiki mõtlebki juba põgusa ärevusvä-rinaga, et härra ongi mainitud näitleja „in k o g-

nito“, ja näeb vaimusilma ees kooliõdede ka-dedusest rohelist pilke, kui ta sügisel jutustab oma „seiklusest“. Aga kui härra, paludes Kikit ulatada soola, avab suu, saab Kikile selgeks, et härra ei tulegi Hollywoodist, vaid hoopis Saksa-maalt. Lõppeks on see aga tähtsusetu, sest härra — ta nimi on dr. Wegener — on nii armastusväärne ning lõbus ja oskab panna Kikit lobisema ja naerma, enne kui sellele üldse mee-nub ema hoiatus: mitte liig kergesti luua tutvusi laeval ja rongis. Ema ütleb, et kui tutvus ei ole paratamatu, siis ärgu sõlmitagu kärmesti suh-teid võõrastega — kunagi ei või teada, missugu-seid pahandusi sellest võib tekkida ja kes võõ-ras üldse on. Ema hoiatas ka Kikit, et ta ei lobiseks liig vabalt, eriti mitte sellest, kes ta on ja kust on, ja ka mitte oma kodusuhetest ning tingimustest — mõnikord kasutavad võõrad inimesed neid teadmisi kurjasti. Ja kui nad tea-vad, et sõidetakse kaugele, siis oletavad nad õieti, et sul on kaasas palju raha, ning viimaks oled sa sellest ilma.

See dr. Wegener küll aga ei näinud säärase-na, kes näppaks väikese tüdrukute reisiraha.

Ta näis olevat väga jõukas ja selle tõttu täiesti usaldatav. Rikkad inimesed tavaliselt ei ihalda teiste peenraha või kehva kleidikohvri-kest, ja mida muud oli siis Kikil karta?

Sellepärast ütles Kiki rõõmsasti „jah“, kui dr. Wegener kutsus teda jalutama laevalaale ning hingama värsket mereõhku. Igatahes oli palju põnevam promeneerida elegantse härra kõrval, kes meenutas filminäitlejaid, kui konu-tada üksi salongi korvtoolis neli tundi. Kiki tundis üha kasvavat oma daamiuhkust ja dr. Wegener oli nii hirmus kena ega lasknud üldse märgata — kui ta seda üldse märkaski — et Kiki oli alles koolitüdruk. Ta rääkis Kikiga kui täiskasvanud daamiga tõsises ja aupaklikus toonis, ta ütles Kikile „armuline preili“ ja kü-sis, kas armuline preili esimest korda söidab Soome.

Siis lõi Kiki pea uhkesti kuklasse ja ütles, et oh ei, kus nüüd seda, tema on juba õige mitu korda söitnud seda vahet (ta jättis lisamata „ekskursiooniga“) ja et ta Helsingit tunneb kui oma taskut. Samuti Hämemaad, eriti Päijänne-järvestikku. Kiki sõpradel oli seal ühel saarel väga kaunis suvila. Kas dr. Wegener võib-olla tunneb pangadirektor Väisäst, küsis Kiki uhkelt, direktor Väisänen on ka Eesti aukonsul.

Ei, dr. Wegener ei tunne pangadirektor Väisäst, ent selle tähtsa härra mainimine näib talle siiski avaldavat teatud mõju. Kiki märkab seda väga hästi ja ta keelele liigub nüüd üpris väledalt, sest ta tahab näidata, kui paljukäinud-näinud ja tähtis noor daam ta õige on. Ja nii kuuleb dr. Wegener ka seda, et Kiki juba täna õhtul alustab automatka Lahtisse ja et Väisäsed elavad Kaivopuistos ja et nende telefoninumber on nii-ja-nii ja nõnda edasi. Kiki ei märkagi, kuidas ta sellele võõrale inimesele on varsti usaldanud kogu oma eluloo ja veel enamgi.

Ja dr. Wegener on väga mõjustatud ning üt-leb üha uuesti, kui meeldiv on keskustella nii hu-vitava ning arenenud noore daamiga.

Kiki peagu kaotab pea uhkusest ning õnnest. See on alles sõit, see on midagi muud kui laeva-täis kilavaid koolilapsi, kellele alatasa kaasasõit-vad pedagoogid peavad meenutama väärikust ja tagasihoidlikkust. Ei, Kiki ei hooliks enam

säärasest ekskursioonist, mis seni talle oli tundunud nii ääretult lõbusana — palju, palju lõbusam ja huvitavam oli reisida üksi ja lasta end austada välismaa doktorail, kes pealegi sarnlesid näitle-jaile Hollywoodist.

Kui juba lähenevad Soome ranniku kaljud ning laev leiab oma tee läbi väikeste saarte, seisavad ka Kiki ja dr. Wegener pardal, ootuseärevus südames nagu ikka sadamasse saabudes!

Kiki aga ei ole nii täiuslikult õnnelik kui ta olnuks muidu, saabudes armastatud „Põhjala valgesse linna“ ja oodates jälle nägemist oma ustava sõbra Tellervoga. Ta peab mõtlema sellele, et ta juba õhtul sõidab edasi Hämemaa ja et ta võib-olla enam iialgi elus ei näe seda kena dr. Wegeneri, kes ütleb enese reisivat Viiburisse. Ja nüüd paneb see kena härrasmees n.ö. „krooni pähe“ oma armastusväärsele — ta kaob hetkeks oma kajutisse ja toob siis Kikile suure šokolaadikarbi.

„See on Šveitsi šokolaad,“ ütleb armastusväärne doktor Wegener naeratahes. „Pidin selle küll viima oma sõbra abikaasale, aga võtan talle uue karbi Fazeri juurest. Teiega oli nii huvitav keskustella, armuline preili, et tahaksin selle eest üsna tagasihoidlikult avaldada oma tänu.“

Ta ütleb veel teisigi ilusaid sõnu ja Kiki punastab hirmsasti ja suures ärevuses teeb peagu kooliplikaliku kniksu. Siis häbeneb ta koledasti oma punastamist ja kogeleb ning on üsna segane, nii et lõppeks on päris hea, et laeva peatudes dr. Wegener on sattunud — tungleva rahva pärast — temast kuidagi kaugemale. See on hea, mõtleb Kiki, ja ta mõtleb juba välja imeilusa lahkumis- ja tänukõne, mille ta kavatses pidada oma „seiklusele“ pärast passikontrolli, kui nad ootavad korda tollihoones.

Aga siis läheb kõik teisiti kui ta on oodanud. Vaevalt on ta astunud laevasillalt Soome pinnale, kui teda embavad Tellervo soojad käed ja konsul Väisänen ise hüüab heatujuliselt:

„Tervetuloa, eesti preili — tee aga nüüd kähku passiluuigi juures! Me laseme vahepeal kanda sinu kohvri autosse, küllap tollimehed lubavad meid kontrollimatagi läbi, mis salakaupa säärane väike kooliplika ikka veab!“

Need on solvavad sõnad, aga need tulevad vaid sõbratari isa suust ja isad näevad teisiti kui noored välismaa doktorid. Kiki teeb, nagu kästut, Tellervo kiirustab takka, võimas konsulihärra Väisänen surub kellegi tähtsa härra kätt ja siis nad kihutavadki kolmekesi Kaivopuisto suunas. Kikile ei jäänudki aega jätta ilusasti jumalaga oma huvitava matkatutvusega. Sellest on talle jäänud mälestuseks vaid hiiglasuur karp Šveitsi šokolaadi, mille tollimehed armuliselt lubasid tuua üle piiri.

„Kas armuline preili esimest korda sõidab Soome?“

Agaroom näha oma vana armsat hõimusõbratari on lõppeks nii suur, et Kiki veerand tunni pärast peagu unustab oma „romantilise“ tutvuse ning äkilises rõõmutuhinas annetab Tellervole Šveitsi šokolaadikarbi. Talle meenub, et ta ei ole toonud Tellervole niikuini midagi „tuliseks“, ja see on ju ilus soome komme. Ning lõppeks peab sõber pakkuma temalegi oma magusast, hiljem võib Kiki küsida karbi tagasi — mälestuseks.

Tellervo on juba agaralt karpi avamas, kui väga hämmastunud toatüdruk palub Kiki-preilit telefoni juure. Hämmaldatuna võtab Kiki kõnetoru ja kuuleb, punastades ise sügavasti:

„Siin räägib dr. Wegener... armuline preili. Andestage, et häirin teid nii äkitselt, aga... mul on teile hiiglasuur palve... väga piinlik, aga...“

„Jah?“ ütleb Kiki, ja ta süda hakkab millegipärast hirmsasti põksuma.

Selgub, et doktor Wegeneri tuttav daam, kellega esialgselt oli määratud too Šveitsi šokolaad, oli väga pettunud, saades Fazeri šokolaadi, kuna ta on rahvuselt šveitslanna ja maitsnuks meelstasti kodumaa magusast... Nii et kui armuline preili Kiki ei ole väga kuri, siis dr. Wegener saadaks Fazeri šokolaadi temale ja paluks, et Kiki toojale annaks üle tolle õnnetu Šveitsi karbi...

„Jah, aga,“ kogeleb Kiki, „ma... kinkisin selle karbi juba edasi!“

Ta tahab küll lisada, et sellest pole midagi, küllap Tellervo nõustub vahetamisega, aga kuuleb teispooll traati ebamäärast pominat ja siis — lõpetatakse kõne.

Kiki kõrvad uugavad. See on väga piinlik lugu. Nüüd solvas ta oma „välismaist austajat“ — kinkis edasi tolle šokolaadikarbi, mis üldse

„Kiki! Kiki! Mis see on?..“

oli määratud ühele koduigatsusest haigele šveitslannale...

„Herra-jestas!..“ hüüab Tellervo järsku teisest toast. „Kiki! Kiki! Mis see on?..“

Ja siis vahivad mõlemad tüdrukud hämmastusest tummadena avatud šokolaadikarpi. See ei ole nimelt täidetud šveitsi šokolaadiga, nagu ütles Kikile elegantne ja armastusväärne dr. Wegener, vaid hoopis tillukeste šveitsi randmekel-ladega — neid on siin ligi paarsada!..

„Mis see on?“ kordab Tellervo ja tormab siis isa juure. Kui konsul Väisänen kuuleb, kust Kiki on saanud selle salapärase karbi, ütleb ta lühidalt:

„Selge — salakaup. Lurjus teadis, et lapselt ükski tolliametnik ei lähe röövima šokolaadikarpi.“

Kikit ei solvagi enam seik, et tema kohta öeldakse „laps“, ta puhkeb lihtsalt nutma. Hirmust ja häbist. Nüüd ongi ta vedanud salakaupa ja on olnud lihtsalt kavala, osava petturi käsilaseks. Ja ainult sellepärast, et talle meeldis esineda noore täiskasvanud daamina ning et ta oli küllalt rumal uskuma, et mõni korralik inimene teda ka selleks pidas. Ah, see on valus, taibata, et oled lasknud kasutada oma rumalat edevust! Kuriteoks pealegi!

„Ta nimi oli Wegener!“ nuuskub Kiki kättemaksuhimuliselt.

„Kas arvad, laps, et ta sulle ütles oma õige nime?“ naeratab Tellervo isa heatahtlikult. „Nonoh, ära nuta enam, küllap mina need kellad toimetan õigesse paika. Ja kui kirjeldad mulle veel kord täpselt seda lahket härrat, siis võib-olla toimetatakse temagi sinna, kus on temataolise koht. Tolliametnikud tunnevad juba selliseid linnakesi — sellepärast ei riskinudki ta ise tolle šokolaadi-trikiga... Ära nuta, laps, ja täna pigem taevast, et läks niigi hästi. Mõnikord on kergesti sõlmitud reisitutvustel kurvemaidki tagajärgi.“

Kiki nuuskab lohutatult nina ja mõtleb imestades: millest see küll tuleb, et emal alati on õigus?!

Hõimuhümn

*Sõna muistne, sõna püha,
sõna, mis veel elab üha,
soome-ugri sõna see!*

*Kaiku, helise ja kaja
üle aegade ka raja,
igavikku leia tee!*

*Vaim, mis üllas olnud ala,
vaim, mis uhke, mis ei hala,
soome-ugri vaim on see!*

*Kasva üha, tõuse, täitu,
heledalt maailma läitu,
tähtedeni leia tee!*

*Veri õilis, uljalt tuikav,
tormidele vastu huikav,
soome-ugri veri see!*

*Tuika, vana kuulus veri,
vooga võimsamalt kui meri,
igavik on sinu tee!*

Aleksander Speek

U L M

Eha hõõgub lillas looris
sügisvärvi puul,
unehelbeid aknalt loovib
lapse laule tuul.

Päeval joostud kujal, kesal,
kivikillud peos,
sassis pea kui tuulepesa
nisukõrtest seot.

Eks nüüd soovid ulmas saabu:
lillekirja kuub,
pähe päikse kiirtest kaabu,
marju täis kõik puud.

Särasulil lendvad nukud
nagu kiilparv,
ülalt siidipalle kukub,
igas kullast larv.

Sirisiit ja vulin kõlab
võsa tagant jõelt,
kiriküüt, oi, enda õlal
ööbik hüüab tõest.

Kõigil nagu jõulumehel
naerul suu ja silm,
helisevad puude lehed,
suhkrut pillab pilv.

Madli Kivimäe

IKKA

IKKA

LÕUNA POOLE

J. KAUP

Ajal, mil need read jõuavad „Meie Nooruse“ väikeste lugejate kätte, on täies hoos rändlindude ärarend meilt. Igauks meist on pannud tähele rändlindude kadumist, sest sellele järgneb vaikus metsades ja aedades ning varsti ka talv. Lindude vähenemine algab juba augustikuus ja kestab kuni külmade tulekuni. Ikka, ikka lõuna poole, kus Egipti-maa... nõnda ütleb laulik lindude äralennu kohta, saates kurekesi teele. Aga noored „Meie Nooruse“ sõbrad on küll sagedasti küsinud, miks lahkuvad linnud, kuhu nad nimelt lähevad ja kuidas nad oskavad lennata nii pikka teed. Sellele ei ole ükski laulik vastanud, kuid püüame seda teha siinkohal. Enne kui lugeda alljärgnevat, soovitan aga võtta „Meie Nooruse“ kõrvale lauale maakaardi Euroopa ja Aafrikaga.

Miks lahkuvad linnud? See on õige vana küsimus, mille kallal on juureldud palju. Pikki uurimisi ja reise on teinud paljud targad teadlased selle küsimuse selgitamiseks. Ja pakse raamatuid on kirjutatud sellest küsimusest. Kuid selge ja kindel on ainult see, et paljusid linde sunnib meilt lahkuma toiduküsimus, toidu puudus talvel. Muud põhjust nende lahkumiseks õigupoolest ei olegi. Aga millal linnud hakkasid juba tegema sääraseid pikki lende, sellele ei ole suudetud veel leida kindlat vastust, kuigi on arvatud, et siis, kui jää tuli põhjast ja kattis meie kodumaa — jääajal. Võib-olla ongi see õige.

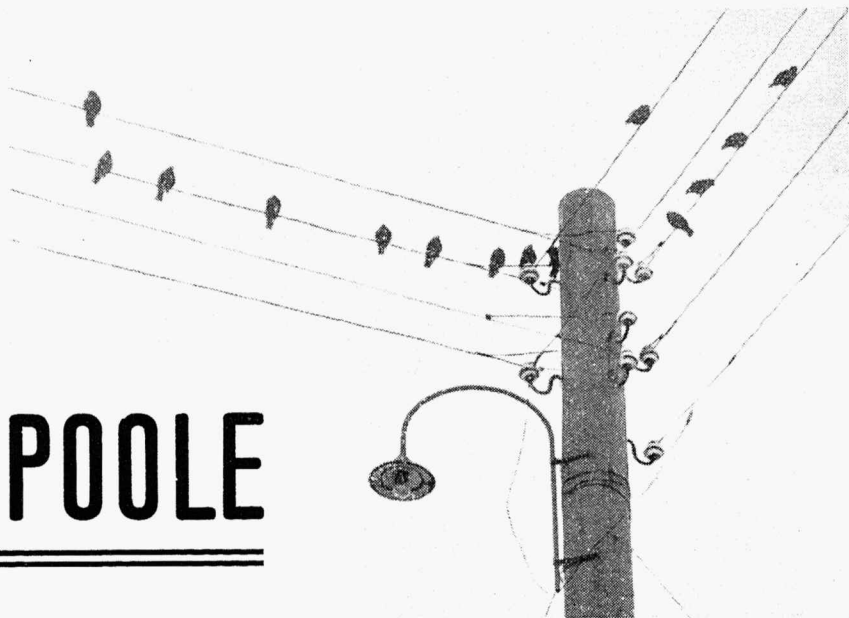
Hoopis keerulisem küsimus on aga see, kuidas nimelt linnud oskavad lennata nii pikka maad. Tihti arvatakse, et vanad linnud õpetavad siin poegi ja nõnda ikka edasi. Teadus on aga selgitanud, et see ei ole õige. Üle maailma on palju asutusi, kus rõngastatakse linde, s. t. linnud püütakse kinni kas päris noorelt või juba vanalinnuna ja jala ümber pannakse neile õhuke alumiiniumist rõngas selle asutuse märkidega, kus lind on rõngastatud. Kui nüüd lind leitakse kusagil surnult või lastakse maha, siis on endastmõistetav, et rõngas saadetakse tagasi sellele asutusele ja märgitakse juure, kus lind on leitud või lastud. See sugune rõngastamine ongi aidanud selgitada paljusid küsimusi. Nii näiteks seda, missuguseid teid mööda lendavad meilt lõunasse ja sealt tagasi rändlinnud,

kui kiiresti nad lendavad jne. Ning lisaks sellele on tehtud sääraseid katseid, et noored linnud on lahutatud vanalinnudest ja neid on toidetud puuris seni, kuni vanalinnud on juba lahkunud. Siis on lastud vabaks ka noored. Seejuures on selgunud, et noored linnud ilma mingisuguse vanalindude õpetuseta leiavad tee lõunasse. On selgunud veel huvitavam: noored linnud on valinud otsemaid teid oma lendudeks ja on ühinenud siis poolel teel vanalindudega. Sellest on kerge teha järeldust: linnud ei vaja oma lendudeks mingisuguseid juhatusi ega õpetusi, vaid kõik see on neil juba sündides veres. Nad omavad n.-n. lennuvaistu, nagu üteldakse. Pealegi on sama kinnituseks pandud tähele, et noored linnud asuvad teele juba varakult, ammu enne vanalindude äralendu. Küllap see tuleb sellest, et nad on nõrgemad ja lendavad aeglasemalt.

Väikesed linnud rändavad korratus salgas. Paljud linnud rändavad ka üksikult, nagu kagu ja teised. Suuremad linnud lendavad aga reas, kolmnurgas või kuidagi teisiti korraldatult. Miks toimub see nii?

Ka sellele küsimusele on antud palju vastuseid, kuid õige on ainult üks. Suured linnud lendavad nii, et lennates õhk nende tiibade all oleks terve, et seda ei oleks pandud eellendaja poolt liikuma, sest nii on neil lendamine kergem. Seepärast lennatakse mõnemeetriliste vahedega ja ikka nii, et eellendaja tiivalöögid ei löhu õhku sealt, kus järgneb järellendaja lind. Nii lendavad kured, haned, luiged j. t. linnud.

Aga kuhu siis lendavad meilt linnud sügisel, et kevadel tulla jälle tagasi? Selle küsimuse selgitamiseks vajamegi kaarti. Lühidalt võib aga ütelda: peaaegu kõikide rändlindude lennusiht on Aafrika. Kuid lennuteed on erinevad. Peaaegu kõik meist põhja pool elutsevad linnud lendavad üle Eesti ja Läti, kuna osa tuleb üle Põhjamere. Need, kes lendavad üle Põhjamere, teevad kaasa peaaegu kõik Euroopa läänearanniku kõverused ja siirduvad sealt Põhja-Aafrikasse, kus merd on kõige vähem vahel. Neil aga, kes lendavad üle Eesti ja Läti, hargneb tee Balti mere lõunaosas kolmeks. Üks osa lendab välja samasse, kust siirduvad Aafrikasse üle Põhjamere lennanud linnud, teine osa lendab üle Itaalia ja Sitsiilia, kuna kolmas

osa siirdub veelgi enam idasse ja riivates Musta merd suundub nagu eelmisedki Aafrikasse sealt, kus merd on vahel kõige vähem. Seega kokku on lindude rännuteid seni selgitatud 4, kusjuures kõigile neile on iseloomustuseks see, et püütakse võimalikult vähem ületada merd. Ja mõistagi, sest lindude väsimine mere kohal tähendab nende kindlat surma.

Paljud väiksemad linnud jäävad juba Põhja-Aafrikasse, nende hulgas ka hulk pääsukesti ja kuld-nokki, samuti linavästrikke, lepalinde ja teisi. Lõikesed tihti ei lendagi Aafrikasse, vaid jäävad Vahe-mere-maile, samuti kiivitajad. Enamik kurgedest siirdub aga kuuma Keek-Aafrikasse, kuhu rändab ka ööbik. Mõned kullid, kes samuti kuuluvad rändlindude hulka, jäävad juba Prantsusmaale ja isegi Saksamaale. Ning leidub isegi seesuguseid linde, kes lendavad põhjast ja jäävad Eestisse ja Lätti. Nii jagunevad linnud õige suurtele aladele. Kuid ikkagi tuleb neist paljudel lennata kaks korda aastas enam kui 10.000 kilomeetrit korraga. See võtab aega, nii et vaevalt veerand aastat jääb lindudel pesitsemiseks oma põhjamaisel kodumaal. Lendudel ei rutata peaaegu kunagi, kuid leidub siiski ka juhtumeid, kus on lennatud 100 kilomeetrit päevas. Lennud toimuvad harilikult madalal, 400—700 meetrit, kuigi harva on nähtud kurgi ka kuni 6000 meetri kõrgusel.

Kui uskuda teadusmeeste väidet, et kord on meilgi olnud troopiline kuumus, et lindudel on olnud toitu alati külluses ja et rändama on nad asunud alles jääajal, nagu juba varemgi üteldud, siis jääb ikkagi arusaamatuks see, miks tulevad nad tagasi oma vanale kodumaale ja kulutavad raskeks ja häda-ohlikuks lennuks tihti koguni kuni kolmveerand aastast. Arusaamatuks jääb aga lindude rännusundi ja muutuvad rahutuks või kurvaks. Säärastel kordadel nad otse määratsevad ja alles siis nad muutuvad uuesti rahulikuks, kui kaaslased on jõudnud juba sihtkohta. Kevaditi aga, mil rändlinnud hakkavad saabuma, muutuvad loomaaias või puuris olevad linnud tähelepanelikuks ja tihti on nende pilk pöördunud taevale. Nad teavad ja tunnevad kaaslaste saabumist ja nad nagu ootavad neid. Kui siis kaaslased on uuesti tagasi, siis on needki linnud rahulikud ja rõõmsad.

Need on imelikud looduse saladused, millesse ei ole ükski teadus suutnud veel tuua selgust. Ka seda selgust saadaksegi? Kes seda teab. Kuid kui palju ilusat igatsust ja võlu läheks meil kaduma, kui meil ei oleks lindude lahkumist ja tagasijõudmist! Seepärast laulikki, mõeldes kõikidele rändlindudele, laulab otse südamest: „Teele, teele kurekesed!“

Lennuki osa

Kui 25 aastat tagasi algas Maailmasõda, olin 13-aastane. Koos koolivendadega jälgisin huviga sõjasündmusi. Relvaliikidest meeldisid meile kõige rohkem mere- ja ratsavägi. Merevägi äratas meis aukartust oma ujuvate teraskindlustega ja tohutute kahuritega. Ratsavägi paistis meil olevat ilusaim ja julgeim. Meie kujutlusis tormasid vahvad husaarid, ulaanid ja kasakad oma ilusatel hobustel piikidega ja mõõkadega vaenlase kallale, ajades laiali tema vägesid. Ei meist keegi hoolinud lennuväest tema armetute ja saamatute lennukitega.

Alles Maailmasõja viimaseil aastail, kui ilus ratsavägi istus poriseis kaevikuis ja merehiiglased seisid abitult sadamais, hakkasime huviga jälgi-ma õhuruütlite-lendurite tegusid. Lõikasime välja ajakirjadest kuulsate lendurite pilte, imetlesime nende meeste julgust ja ettevõtlikkust.

Kaasajal on olukord põhjalikult muutunud. Sõjasündmusi jälgides on noorsugu kindlasti väga huvitatud lennuväe tegevusest. Sest räägitakse ju, et lennuväel on otsustav mõju sõja käigule.

Et „Meie Nooruse“ lugejail oleks kergem aru saada lennuväe ülesandeist sõjas, tutvustame neile üksikuid lennuväe liike. Lennukid ei ole kaugeltki ühesugused ja igal lennuväe liigil on omad väga erinevad ülesanded.

Luurelennuvägi

Aerodroomil seisavad lennuvalmis teraslin-nud. Teenistushoones istuvad kaartide taga, kuhu on märgitud vaenlase asetus, lennuväe ohvitserid, lendurid ja vaatlejad. Juba heliseb telefon. Staabist tuleb uus ülesanne. Eskadrilli ülem võtab ülesande vastu ja teeb märkmeid oma kaardile. Ülesanne on selge. Lendurid ja vaatlejad kogunevad ülemuse ümber, kõigil kaardid käepärast. Lühidalt ja selgelt antakse käsud. Mõne minuti pärast on lennukid õhus. Eskadrill on läinud kaugele vaen-lase selja taha selgitama vastase tegevust. Nii kestab see päevast päeva ja isegi öösi tuleb luure-lennukeil ette võtta ohtlikke retki.

Sest moodsas sõjas on luurelennuvägi vägede juhatuse silmadeks. Iga väejuht vajab teateid vaenlasest ja neid muretsevad lennukid täpselt ja hästi.

Lennuk on nagu loodud luureks. Kõrgelt ja

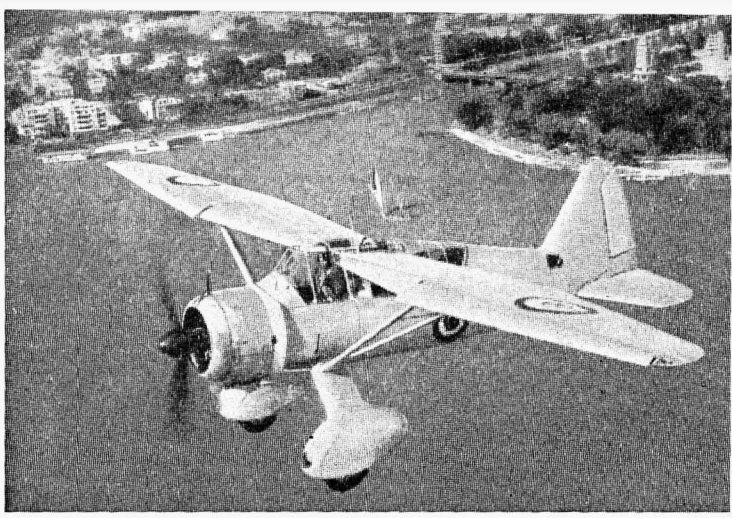

moodsas sõjas

kiirelt liikudes paneb lennuki meeskond hoolega tähele, mis sünnib vaenlase poolel, ja teatab nähtust oma vägede juhatusetele. Vajaduse korral ta pildistab isegi vaenlase seisukohti, Lenduri silmade eest ei ole midagi varjatud. Vaenlane ei saa koondada salaja abijõude, ei saa tähelepanematult jõude ümber paigutada. Lennukeid välja saatnud väejuht kasutab lennuväelt saadud andmeid oma tegevuskavade koostamiseks. Sellepärast kõnelatakse, et luurelennuvägi on tähtsaim lennuväe liik.

Luurelennukite kiirus ulatub kaasajal 300—400 km tunnis. Need tõusevad kuni 8000 m kõrgusele ja on võimelised püsima õhus 5 ja rohkem tundi. Maailmasõjaaegsed lennukid lendasid vaid 80—100 km tunnis, tõusid vaevalt 2000 m kõrgusele ja suutsid püsida õhus 1 kuni 2 tundi. Vaadake, kui suuri edusamme on teinud lennuvägi 25 aasta jooksul!

Luurelennuki meeskond koosneb tavaliselt 2—3 mehest. Üks on lenduriks, teine vaatlejaks ja kolmas kuulipilduriks ja raadiomeheks. Luurelennuki varustuses on tingimata fotokaamera ja raadio saate-vastuvõttejaam. Lennuki fotokaamerad on õige suured. Nende pildi formaadiks on tavaliselt 18×24 sm. Sellised kaamerad asetatakse lennuki kerre nii, et objektiiv on sihitud lennuki kere alla. Need kaamerad töötavad automaatselt, s. t. filmi vahetamine, pildi tegemine jne. sünnib elektri või õhumootori abil. Erilise sihikuga jälgib vaatleja ülesvõetavat eset. On õige hetk saabunud, vajutab vaatleja elektrinupule ja ülesvõte on tehtud. Pealeselle kasutatakse lennukeis ka käsikaameraid. Käsikaamera on tavalisest fotoaparaadist küll palju suurem, kuid automaatskaamerast väiksem. Pildi formaat on 13×18 sm. Käsifotokaamera käsitamine on keerulisem. Ülesvõtte tegemiseks peab vaatleja ennast lennukist üle serva üpitama ja kaamerat käes hoides sihitima pildistatavale esemele. See on küllaltki raske toiming lennuki suure kiiruse juures. Ka plaadi või filmi vahetamine sünnib käsitsi. Raadiojaam võimaldab luurelennukile kiiresti edasi anda nähtud andmeid oma vägedele kas telegraafi või telefoni abil ja vastu võtta maa pealt uusi korraldusi. Seega õhus olles on lennuk pidevalt ühenduses maaga.

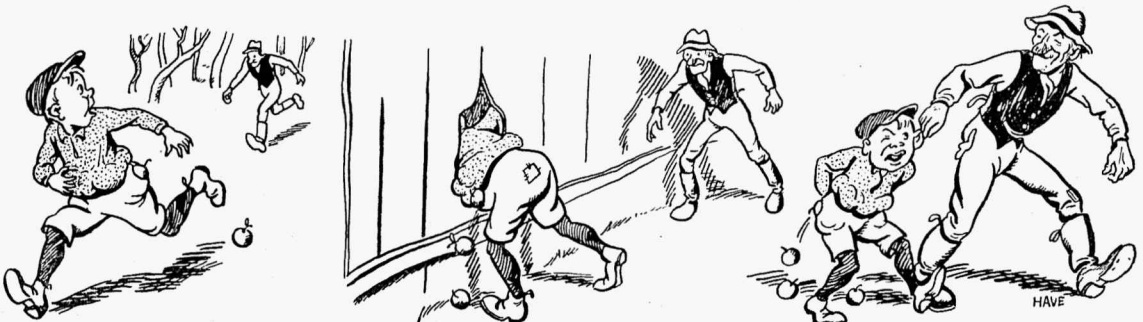
Inglise moodne luurelennuk. Lennuki kiirus on 390 km/t. Meeskonnas on lendur ja vaatleja. Kuulipildujaid 4. Pomme 500 kg

Luurelennuki relvadeks on tavaliselt kaks lenduri kuulipildujat, mis lasevad lennu suunas ja on ühendatud lennuki mootoriga. Neid käsitab lendur ja kaitseb lennukit eest. Tagant on lennuk kaitstud ühe või kahe vaatleja kuulipildujaga, mis on asetatud pöörlevale alusele ja lasevad paremale ja vasakule, üles ja alla. Neid käsitab kas vaatleja või kuulipildur.

Luurelennukeile antakse ka pomme. Pommid on harilikult 10—100-kilogrammised ja need asetatakse kas kandepindade alla või lennuki kere sisse. Pommitamiseks vaatlejal on eriline sihik, mis asub lennuki kere all. Sihtimiseks vaatleja heidab lennukis pikali ning märgi sihiku alla jõudmisel päästab pommi erilise pideme abil.

Luurelennuk ei otsi õhulahinguid. Ta isegi hoidub neist, sest tema peamiseks ülesandeks on ju andmete hankimine vägede juhatusetele, kes teda on välja saatnud. Lahingusse ta astub vaid enesekaitseks. Arvestades luurelennukite tähtsust neid kaitstakse tihti hävitajatega. Ajal, kui luurelennukid teevad oma töö ja nende meeskondade tähelepanu on pöördud tegevusele maa peal, lendavad nende ümber ja neist veidi kõrgemal hävitajad ja valvavad hoolega, et vaenlase lennukid luurelennukeile kallale ei tungiks, sest kurimaks luurelennukite vaenlaseks on vastase hävitajad. Hävitajad on kiired ja väledad. Nende ülesandeks on just õhulahingute pidamine. Kuid hävitajaist kõneleme järgmises numbris.

Major V. ANDRESEN.

KELLAVARAS

Aadi Virges

Vana Peeduli kellaäri asus just turu ääres. See oli väike ja kitsas ruum, mille kõrvaltoas elas meister Peeduli ise, kuna ees tiksusid ta kellad. Äriukse kohal rippus suur plekk-kell, mis paistis piki Olevi tänavat kaugele silma. Talvel valisid poisid selle sildi oma lumipallide märklauaks. Põrr ja põrr lendasid lumimütsakud vastu plekk-kella.

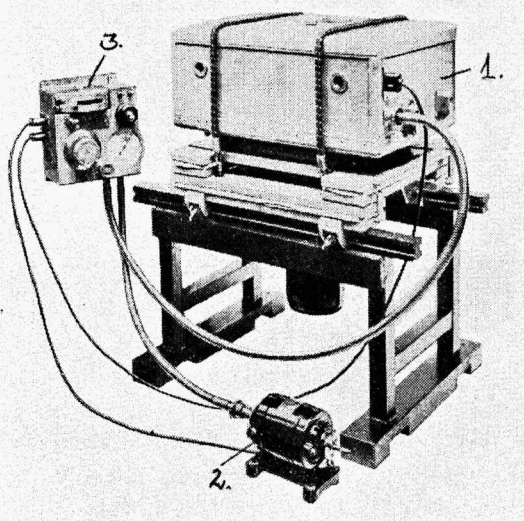
Kohe hüppas nagu vedrust vajutatult uksele väike mehike, juuksed sassis, prillid ees, ja vibutas rusikat.

— Uulitsapoisid! hüüdis ta oma kähiseva häälega. — Küll ma lähen ja kaeban koolijuhatajale. Võrukaelad niisugused!

Veel korra ta raputas rusikat, ümises kurjalt ja kadus tagasi oma hämarasse töötuppa. Kadus sinna töölaua taha ega läinud kunagi koolijuhatajale kaebama. Ainult mõnikord, kui ta tabas mõne lumepilduja, ta võttis sel kõrvalestast kinni ja rääkis:

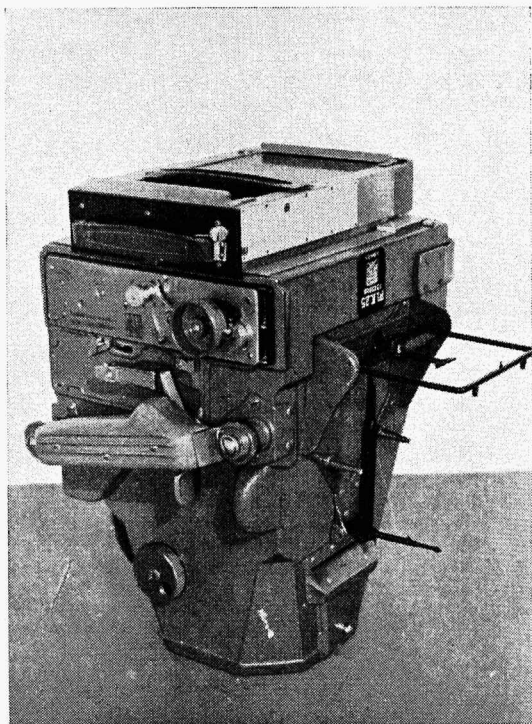
— Sina, poisikoll, kas sul pole midagi muud teha kui minu silti põristada? Hä-

bene ometi, oled suur poiss nagu hundi-volask. Mina oskasin sinu vanaduses juuba parandada igasuguseid kelli. Võtsin lahti ja seadsin kokku. Panin kägusid kukkuma ja ööbikuid siristama. Aga sina muud kui pillud lumipallidega minu silti. Mine koju, võta mõni vana kell ja vaata, mis seal sees on. Vaata ja uuri. Vaata neid rattaid, vedrusid, hammasrattaid, võlle, ankrut, kivikesi. Siis näed kohe, et need on sada korda huvitavamad kui lumipallidega pildumine. Panevad kohe mõtted keerlema ja kujutlema. Tuleb südamesse niisugune tunne, et, oi-oi, küll on keeruline see värk. Kuidas kõik rattad tiksuvad ja liiguvad, ikka üks rutemini kui teine. Suured seisaksid just kui päris paigal. Ei liigugi, nagu neil polekski otstarvet. Aga kui me teraselt tähele paneme, siis näeme, et nad ometi liiguvad. Õige tasa ja aeglaselt, aga siiski töötavad. Aga väikesed muudkui lasevad ülejala — mida väiksem, seda rutemini keerleb, nagu poleks tal sugugi mahti. Noh, lippa nüüd ja ära tule enam minu silti loopima. Kuid ära sa neid rattaid puudu-

Automaat õhufotokaamera
1) fotokaamera, 2) kaamera mootor, 3) kaamera käsitamise abinõud, mis asuvad vaateleja istme juures.

Paremal: Lennuki käsifotokaamera

ta. Ainult vaata ja mõtle, siis pole sul kunagi igav.

Nõnda rääkis vana meister Peeduli, andis ka võrukaelale kerge müksu turjale ja laskis tal joosta. Kunagi ei läinud ta koolijuhatajale kaebama ja kunagi ta ei annud ka tugevat müksu. See oli nii nalja pärast. Ta ise muheles habemesse ja ta silmad läikisid prilliklaaside taga, kui võrukael häbistatult kodu poole sibas. Ning harilikult ei pildunud õppetunni saanud poiss enam kunagi ta silti.

Niisugune mees oli see kellaseppmeister Peeduli.

Paul seisis sageli ta akna taga. Seisis seal koolist tulles ja piilus läbi aknaklaasi hämarasse ruumi. Seal polnud küll palju näha, ainult töölaua tagant paistis vana Peeduli karvane pea kummargil avatud uuride kohal. Kuid aknalauale oli välja pandud hulk mitmesuguseid kelli, uure ja esemeid, mida Paul alati suuril silmil uudistas.

Seal oli üks kotkas laialisirutatud tiibadega, kandes noka vahel kella. Ja kotka kõrval oli lumivalge elevant, kes oma londi otsas kõigutas edasi-tagasi pendlit. Kell seisis ta pea kohal ja seal tiksus sekundiosuti iga pendli liigutuse järele.

Ühel äratuskellal pööritas must neegripoiss oma valgeid silmi. See oli nõnda huvitav vaadata, et Paul vajus alati ninaga vastu aknaklaasi ja unustas kõik muu enda ümber. Vahel tuli mõni poiss, müksas Paulile külge ja ütles:

— Mis sa vahid jälle siin? Tule lähme koju.

— Oota... ma vaatan veel natuke, vastas Paul.

Ja jälle ta jäi najatuma vastu akent, vaadates juba kümneid kordi ammunähtuid esemeid. Ent neist meeldis talle kõige enam üks väike käekell. Niisugune üsna väike ja läikiv, kitsa rihma ja särava pandlaga. Niisugust kella ihaldas Paul endale. Kuid ta oleks leppinud ka sellega, kui oleks võinud kella ainult korraks panna endale ümber käe ning kuulata selle tiksumist. Siis ta oleks jälle pannud kella ilusasti tagasi ja loobunud sellest igavesti. Kuid akna ees oli paks klaasruut ja Paul võis ainult eemalt vaadata oma ihaldatud kella.

Nõnda seisis ta alati Peeduli akna taga. Surus seal nina vastu külma klaasruutu ja mõtles oma väikesi mõtteid.

Kartulivõtja

Aga ühel päeval avati kellasepaäri uks ja kähisev hää ütles:

— Poiss, tule sisse!

Paul vaatas nagu ehmudes üles. Uksele seisis vana Peeduli ise oma karvase kukla ja suurte prillidega. Pauli südame alt käis läbi niisugune värin, et ta oleks tahtnud peagu putkama pista.

— No tule, ära karda midagi, noogutas Peeduli pead.

Areldi astuski Paul ärrile. See polnudki just nõnda hämar nagu väljast paistis. Kõik seinad olid kella täis. Vaskpendlid liikusid läikides, ühed siia-, teised sinna- poole. Tiks-toks, tiks-toks tippisid nad justkui rähnid puus. Osutid näitasid mitmesuguseid kellaaegu, ühed veel hommikutundi, teised lõunat, kolmandad juba õhtut. Paul ei osanud arvata, missugused olid siin õiged, missugused valed. Korraga avanes plöksatades ühe kella numbrilaua all väike uks, kägu hüppas väikesele lauakesele ning kukkus viis korda. Siis puges kägu tagasi oma kuuti ning uks plaksatas ta järel kinni.

Siis silmas Paul leti taga üht kella, mille numbrilaul turnis kaks jõumeest.

Hoidsid kangist kinni, viskasid kukerpalli, siputasid jalgadega ja puhkasid hetke. Siis nad hakkasid jälle oma võimlemist otsast peale, nagu polekski neil muud teha.

Vana Peeduli seisis Pauli kõrval ja naeratas. Ta silmad läikisid prilliklaaside taga, nähes poisi imetlevaid pilke. Siis ta võttis ühe kella, pööris võtmeaga selle vedru üles, ja kohe hakkas kell imetoredasti mängima nagu pill. Till-till, till-till, kostsid helid hämaras ruumis.

— Kas see meeldib sulle? küsis Peeduli.

— Meeldib küll, vastas Paul.

Vana kellameister naeratas jälle. Talle meenus ta enese kauge minevik, kus ta väikese poisiklutina oli sageli seisatanud kellasepaäride akende taga, imetledes seda salapärast tiksumat maailma. Ja nüüd ta oli ise kellameister ning kõik need tiksumad ajanäitajad olid nagu ta sõbrad.

— Kas tahad kellameistriks õppida? küsis Peeduli tüki aja pärast.

— Tahan küll, vastas Paul.

— Mh, mh, ümises vana Peeduli naerdes. — Siis muud kui rühi koolis edasi. Kui oled lõpetanud kooli, tuled minu juure õpipoisiks. Kas on nii?

— Jah, vastas Paul kindlalt.

Nüüd oli Paulil suur eesmärk — saada kellameistriks. Istuda hämaras ruumis laua taga nagu Peeduli ning uurida kellade sisemust. Ümberringi aga tiksumad lugematud pendlid, kõrisevad ketid, tirisuvad äratuskellad ja kukuvad käod.

Alati pärast kooli astus Paul heteks Peeduli poole. Seisis vaikselt seal hämaras ruumis ja vaatas, kuidas vana meister mõne kella kallal nokitses.

— Vaata, ütles mõnikord Peeduli, — siin on üks kell, mis ei tiksu. Mis on tal viga? Kas rattad katki. vedru nõrk või võll kõver? Ei! Ainult üks väike puru on hammasratta vahel ja sellepärast seisab kogu värk. Vaata ise.

Paul pani endale suurendusklaasi silma ja nägi nüüd ühe hammasratta vahel puru. See oli pisike liivatera, mida ei suutnudki õieti näha palja silmaga. Kuid ometi hoidis see pisike liivakübe kogu kellavärgi nagu kammitas. Kui vana Peeduli kõrvaldas selle, hakkasid kohe kõik rattad jälle tiksuma.

— Pea meeles, nõnda on ka mõnikord elus, lausus vana Peeduli naeratades. —

Väike tähtsuseta kübemeke hoiab meid kinni nagu raudklambriga.

Kuid seekord nagu ei kuulnudki Paul vana meistri seletust. Ta pilk peatus põrandal, kuhu oli kukkunud töölaualt maha üks väike käekell. See oli sama kell kitsa rihma ja särava pandlaga, mida Paul nii sageli oli vaadanud aknal. Ja nüüd oli see siin, otse ta jala lähedal. Mine tea, kuidas see oli kukkunud maha. Võib-olla see vedeles juba mitu päeva siin põrandal. Vedeleb seni, kuni kord pühib Peeduli ta prügikühvlile ning viskab välja.

Need mõtted tormasid kohisedes läbi Pauli pea. Ta vaatas Peeduli poole, aga see ei aimanud midagi. Ei aimanud, et see väike käekell vedeles seal maas, ei aimanud ka, et Paul nõnda kuumalt oli seda kella endale ihaldanud. Ta vaatas ainult oma tiksuva uuri rattaid ning muheles habemesse.

Siis nihutas Paul õige aeglaselt jala kella poole ja tõmbas selle lähemale. Kogu ta ihu kuumas nagu palavikus. Nüüd oli kell just ta jala juures. Paulil tarvitses ainult veidi kummarduda ja siis hoiab ta pihus seda ammu igatsetud kella. Aga ta ei kummardunud veel, vaid vaatas Peeduli poole. Võib-olla vaatas vanamees teda altkulmude. Võib-olla märkas ta tema erutust, seda kummalist palavikku, mis kihutas mööda sooni? Kuid Peeduli istus rahulikult suurendusklaas silmas ega märganudki poissi.

Siis kummardus Paul ja tõstis kella üles. Ta oleks peagu selle jälle maha pil lanud, sest korraga hüppas suure seinakella numbrilaua alt välja kägu ning hakkas kukkuma. Kuid Pauli meelest ei hüüdnud ta oma tavalist kuk-kuu, kuk-kuu, vaid:

— Kel-la-va-ras... kel-la-va-ras!

Ta vaatas hirmunult Peedulile, sest nüüd pidi see taipama kõik. Kuid vana meister töötas edasi, tõstmata pead. Siis klõpsatas kinni ka kella numbrilaua all uks ja kägu oli kadunud. Ainult Paul hoidis ikka veel oma kuumas pihus leitud kella.

Nüüd taipas ta, et see kõik oli ainult ta kujutluses. Kägu oli hüüdnud ikka ainult oma tavalist „ku-kuud“ ning vana Peeduli ei märganud midagi. See justkui rahustas Pauli. Ta võttis letilt oma raamatupaki ja mütsi ning lausus:

— Head aega!

Vana Peeduli noogutas ainult pead.

Siis oli Paul väljas. Ta lippas ruttu üle turuplatsi, hoides ikka pihus kella. Mõnel hetkel tundus talle, nagu see kõik oleks vaid unenägu. Aga kui ta pihu avas, oli seal kell. See imetore käekell kitsa rihma ning särava pandlaga, mida ta endale oli juba ammu ihaldanud. Nüüd tiksus see tasakesi ta pihus:

— Tik-tak, tik-tak, tiktaktik.

Paul läks mööda tänavat edasi kodu poole. Aga kell tiksus ikka, nõnda et Paul võis kuulda iga lööki. Ikka tik-tak, tik-tak, tik-tak.

— Kui ilusasti ta tiksus, mõtles ta. — Aga nüüd pean ma kella kuhugi ära peitma.

Ta seisis kodu ees ning otsis kohta, kuhu kell peita. Seda mullasse ei võinud panna, sest see võis ära rikkuda särava pandla. Kuid taskusse ei tohtinud seda ka jätta, sest mõnikord vaatas ema ta taskud läbi. Aga seal müüris oli niisugune väike õhuauk. Seal ei tea keegi otsida kella.

Paul peitis kella sinna ning astus tuppa. Aga ikka kostis ta kõrvus tik-tak, tik-tak. See oli nõnda imelik, et Paul jäi seisma ja vaatas taskusse. Võib-olla polnudki ta kella peitnud sinna müüriauku, vaid oli jätnud taskusse. Kuid kõik taskud olid tühjad, ainult kell tiksus tik-tak, tik-tak.

— Mis sul on, oled näost nõnda kahvatu? küsis ema.

— Ei midagi, vastas Paul.

Aga kõrvus kostis ikka kella tiksumine. Nagu poiss veidi istuma jäi, nõnda kostis see nõnda selgesti, et Paul hakkas tundma hirmu. Kas polnud see mõni võlu-kell, millest jutustavad muinasjutud? Jälle vaatas Paul taskud läbi, aga ei midagi.

Ema tuli köögist toidunõudega ja kutsus sööma. Kuid Paul ei tahtnud nüüd süüa. Ta kolistas jalgadega mööda põrandat, tõukas toole ja laudu, et ei kuuleks kella tiksumist. Aga nagu vaiksemaks jäi, nõnda kostis jälle:

— Tik-tak, tik-tak, tiktaktik.

Ema vaatas mureliku pilguga poja otsa. Ta pani oma krobeline käe Pauli otsmikule ja ütles:

— Sa oled haige. Pea kuumab nagu leek.

— Ei ole, vaidles Paul vastu.

— Mine süngi, ma keedan sulle kuumapiima.

Ta võttis Pauli käest kinni ja talutas ta süngi juure. Nüüd oli veidi parem, kui ema hoidis oma jaheda käe otsmikul. Nüüd ei kuulnud ta ka enam kella tiksumist. Aga kui ema süngi juurest eemaldus, et minna kööki piima keetma, kostis veel tugevamini kui enne:

— Tik-tak, tik-tak, tiktaktik.

Paul peitis pea patjade alla. Kuid nüüd kostis see veel kõvemini, nagu asuks kell otse patjade all. Korraga ajas Paul end süngist üles ja jooksis välja. Jooksis sinna müüriaugu juure, võttis värisevate sõrmedega kella välja ning silmitses seda. Siis ta hakkas ruttu sammuma Peeduli kellaäri poole.

Vana Peeduli tõstis imestades pilgu üles, nähes Pauli uksest sisse astuvat. Ta vaatas oma suurte prillide tagant murelikult poisi otsa. See seisis häbistatult ühe hetke leti taga, tõstis siis käe üles ning pani kella lauale.

— Ma tõin tagasi, lausus ta peagu sosistades. — Ta tiksus lakkamatult mu kõrva juures.

Vana Peeduli noogutas pead.

— See oli südametunnistus, ütles ta.

Siis ta võttis kella, riputas selle riivli külge ühe naela otsa ning lausus:

— Paneme ta seniks siia, kuni oled lõpetanud kooli. Siis annan selle sulle meeletuletuseks, et käiksid alati õiget rada. Sest kes ei kuule oma südametunnistuse esimest häält, sellest ei kasva kunagi ausat inimest.

Paul naeratas läbi pisarate. Aga nüüd oli südames nõnda hea ja rahulik nagu oleks vabanenud raske koorma alt. Ta lippas rõõmsalt Peeduli kellaärist välja ning sammus kodu poole.

Lendav propeller

Igal mänguasjal on oma õitseage. Siis teda valmistatakse massiliselt ja peagu igas kodus, kus on lapsi, leiab sellise. Mõne aja möödudes lakkab huvi ja armastatud mänguasi jäetakse kõrvale, unustatakse.

Lendav propeller on aga seda väärt, et teda unustusest välja rebida ja uuesti käiku lasta. Pealegi on tema valmistamine lihtne ega nõua sugugi kulu — vahet ainult poolteist tundi nokitsemist.

Tööks vajame tükikese plekki, tühja niidirulli, naela ja nõõri.

Lööme tühja niidirulli tugeva naelaga (joon. must) mingisugusesse käepidemesse nii, et see vabalt pöörleks. Kui rulli avaus on naela peast suurem, siis lõkame plekist väikese sõõri naela pea alla. Niidirulli ülemisse otsa lööme täiesti rööbiti kaks väikest peata naelkest.

Umbes 12 sm pikkusest plekist lõikame vanade kääridega või peitliga propelleri. Töö hõlbustamiseks märgime enne jooned plekile (vaata joon. A) ja lööme augud: hiljem, kui propeller on juba valmis, on aukude tegemine tülikas ja võib propelleri rikkuda. Augud lööme üksteisest nii kaugemale, nagu niidirullis olevad väikesed naelad ja veidi suuremad naelte läbimõõdust: naelad peavad vabalt mahtuma augukestesse. Väljalöödud või -lõigatud propelleri teravad nurgad ja augukeste löõgiservad tasandame viiliga. Valmis propeller on kujutatud joonisel B.

Hoides sõrmedega otstest murrame valmis propelleri vinditaoliseks. Otstades moodustavad propelleri otsad täisnurga.

Nüüd on ta päris valmis.

Niidirullile kerime umbes 50 sm peenikest, kuid tugevat nõõri, asetame propelleri naeltesse, tõstame vasaku käega mänguasja pea kohale ja paremaga tõm-

bame nõõrist kaunis kiiresti. Niidirull propelleriga hakkab pöörlema ja pea tõuseb viimane õhku.

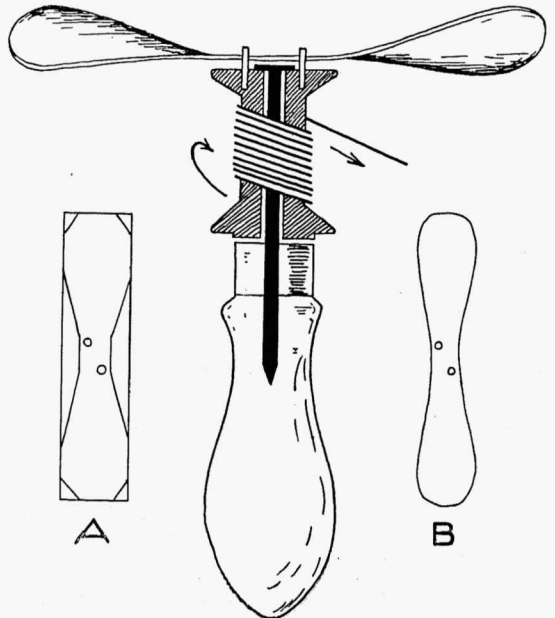
On meie töö tehtud korralikult, siis peaks lendav propeller õhku tõusma 10 meetrini.

Vaadakem veel tähelepanelikult joonist. Kui rullile asetatud propelleri parempoolse tiiva meiepoolne serv on üles, siis peame kerima nõõri rullile alati enda poolt väljapoole, nagu näidatud joonisel. On aga propelleri parempoolse tiiva esimene serv allapoole, siis kerime nõõri vastupidi: muidu ei tõuse propeller rullilt, või kui — siis ta lendab allapoole ja võib meid riivata.

Üldisi juhendeid:

Kiiresti pöörlev propeller võib riivamisel tekitada pahandust inimestele, akendele jne. jne., sellepärast lennutage propellerit ainult väljas ja lagedal.

Katsetage propelleri murdmist vinditaoliseks seni, kuni olete saavutanud suurima lennukõrguse.

Seda te muidugi

teate, mis on põlevkivi? Olete ehk põlevkivi tükke oma silmaga näinudki. Olete sõitnud rongis, mida vedas põlevkiviga köetav vedur. Olete istunud omnibuses, mis liikus põlevkivist toodetud bensiini abil. Kui teie vanematel on aed ja aias kasvab viljapuid, siis olete ehk isale abiks olnud kevadel viljapuude pritsimisel põlevkivist saadud viljapuukarbooliineumiga.

Aga kes teist teab, kuidas õieti tekis põlevkivi? Ja millal see tekkis?.. Kes teist teab, miks õieti põlevkivi põleb? ... Ja kes avastas, et see põleb? ... Kes teist on ise põlevkivikaevandust näinud ja selles käinud? ...

Seni oli põlevkivitööstusega tutvumine võrdlemisi raske ja kulukas. Nüüd on võimalik päris kerge vaevaga ja odava hinna eest tutvuda niihästi põlevkivikaevandustega kui ka põlevkivi ümbertöötamisega. Tarvitseb vaid ette võtta õppematk, mille hinnaks on üksainus kroon, ja teile selguvad kõik põlevkiviga seotud saladused.

Te ei taha nii odava õpimatka võimalust uskuda? Eriti need teist, kes elavad kaugel meie põlevkivikaevandustest. Aga selline võimalus on siiski olemas. Teil tarvitseb vaid ühe krooni eest omandada Karl Lutsu raamat „Põlevkivi, meie rahvuslik suurvara“ (ilmus hiljuti „Eesti Kirjanduse Seltsi“ „Elava Teaduse“ sarjas), — ja õpimatk võib alata.

Mugavalt oma kodus tutvute kõigi eesti põlevkivikaevandustega, eriti Kohtla-Järve kaevandusega. Matkajuht, härra K. Luts, annab teile matka algul ülevaate sellestki, kuidas põlevkivi avastati ja kes selle avastasid. Ta jutustab sellest, kuidas uuritakse põlev-

kivi praegusel ajal ja millest põlevkivi koosneb. Ta ütleb, kui vana on põlevkivi ja kuidas see tekkis. Siis kirjeldab ta põlevkivi omadusi.

Ja seepeale viib ta teid allmaakaevandusse, näitab teile pimedusse kaduvaid käike ja neis käikudes töötavaid inimesi. Alatasa on ta valmis vastama teie küsimustele, ükskõik kui palju te ka küsimusi esitaksite. Ta vastab isegi siis, kui keegi teist teada tahab, kas on juhtunud, et kaevanduse lagi sisse vajub ja üles põllule auk tekib.

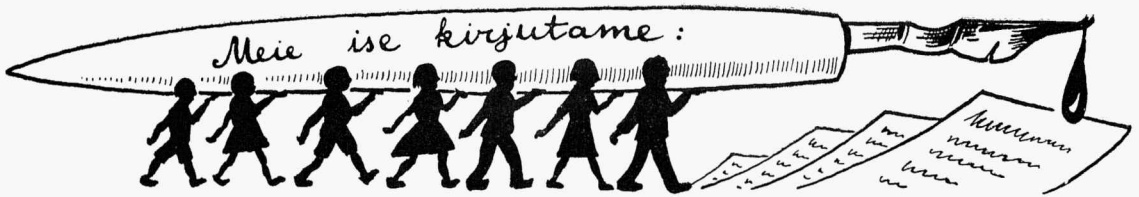
Ühes asjatundliku matkajuhiga on teil võimalus jälgida ka lõhkeainete tööd allmaakaevanduses ja tutvuda lõhkepadrunite koosseisuga. Siis viib matkajuht teid uuesti päevalvalgele.

„Kes soovib, see võib nüüd matka jätkates siirduda õlitechestesse ja vaadata, kuidas kivid muutuvad bensiiniks. Tehastes on arvutuid keerulisi sisseseadeid, matka juht tutvustab neid teile üksikasjaliselt. Teie teadmiste tagavara suureneb igal sammul. Üha selgemaks saab teile, missuguseks hindamatuks varaks on põlevkivi meie kodumaale.

Kui te oma matka õlitechestesse olete lõpetanud, siis võite vabalt kõnelda rafinatsioonist ja rektifikatsioonist, oktaanaronist ja inhibitoreist. Te teate siis, mis on polümerisatsioonibensiin ja missugune vahe on välisbensiini ja põlevkivibensiini vahel. Te võite oma sõprade ees hiilata otsatu teadmiste hulgaga. Aga te võite ka ühes oma lahke matka juhiga mõtiskleda nende rohkete tuleviku-väljavaadete kallal, mis on seotud meie põlevkiviga ja sellest toodetavate saadustega.

Ning soovi korral võite huvitavat õpimatka uuesti alustada, — võib-olla koos heade sõpradega!

M. Sillaots.

Läbi õhu hõimumaale

Isa käib tihti Soomes, kuid kunagi ei võtnud ta mind kaasa, kuigi ma kangesti tahtsin hõimuveldede maale minna. Ütles ikka, et küll järgmisel aastal tuled. Aga neid järgmisi aastaid on juba palju olnud! Tänavu kevadel isa ometi lubas mulle, et järgmisele reisile ta võtab mind kindlasti kaasa. Juuni teisel nädalal pidigi isa Soome sõitma. Tuletasin talle ta lubadust meele ja isa oli nõus.

Olin terve eelmise nädala suures ärevuses, sest sõit hõimumaale pidi teostuma lennukil. Polnud ma varemgi kunagi lennukil sõita saanud. Ja nüüd kohe nii pikk reis!

Me pidime sõitma pühapäeva lõuna ajal. Terve hommikupoolse päeva käisin ma kui haige ringi ja otsisin asjatult mingit tegevust. Küll ma katsusin lugeda, küll klaverit mängida ja asju pakkida, aga kõigest sellest ei tulnud midagi välja. Asjad siiski said pakitud. Ema ütles mind olevat reisipalavikus. Katsusin küll vastu vaielda, kuid pidin möönma, et mul oli tõesti kõrge „palavik“. Küll oli suur kergenduse tunne, kui viimaks algas sõit lennujaama!

Lennujaamas oli küllalt aega lennuki tulekuni. Isa ostis piletid ja pakid kaaluti. Jalutasime lennujaama ümbruses. Sel päeval oli parajasti lennupäev ja lennuväljal sibusid ringi ja tiirutasid õhus väikesed sportlennukid. Niisuguste kärbestega ma küll poleks usaldanud üle mere lennata.

Oodates vaatasin ma hoolega kella ja isa taevast.

„Näe, näe, juba lennuk paistab!“ hüüdis korraga isa.

Vaatasin selles suunas, kuhu isa näitas, aga ma ei näinud küll midagi. Natukese aja pärast alles nägin pisikest täppi, mis suurenes hiljem kärbseks, siis kiiliks ja lõpuks suureks lennukiks. Ta oli kui hiiglane teiste masinate hulgas, mis seal ringi lendlesid.

Helsingist tulijaid oli võrdlemisi vähe. Mõnigi reisija oli lennukist väljaronimisel näost tuhakarva. Olemine läks mul päris palavaks, kui rohelise mütsiga mees ütles:

„Helsingi reisijad, palun lennukisse asuda!“

Läksime siis lennukisse. Mina istusin eest lugedes teisele toolile vasakut kätt ja isa otse minu taha. Toolikorju küljes oli tasku, kus leidusid ümbrikud, suured ja väikesed. Väikestes oli valt kõrvadesse toppimiseks, sest lennuki propellerite müra on sõna otseses mõttes kõrvulukustav. Suurtel oli pealkiri *Für Luftkranke* (õhuhaigetele).

Sõitjaid oli vähe. Peale meie kahe oli lennukis veel kolm juuti ja üks soomlane. Kui lennuk õhku tõusis, hoidsin ma kõvasti toolist kinni. Tõusmine õhku on tõesti väga imelik. Lennuk

jookseb tükk aega mööda maad, kuni viimaks tõuseb. Hakkasin siis hoolega vaatama kõrgusemõõtjat. Lennuk tõusis, tõusis kõrgemale, vajus natuke, tõusis jälle, vajus jälle natuke, kuni me olimegi 500 meetri kõrgusel. Korraks tõusis ta kuni 900 meetri kõrguseni, aga seda ma ei tundnud enam nii selgesti. Kui lennuk nii natuke vajub, siis on just niisugune tunne kui mõnikord autoga või omnibusega mäest alla sõites.

Toppisin endal kõrvad vatti täis, aga siis kuulsin veel vähem, mida isa rääkis. Lendasime algul ida poole. Küsisin isalt hariliku häälga, miks me otse ei lenda. Isa ei kuulnud üldse. Karjusin siis õige kõvasti, sest lennuki propellerite müras ei saa teisiti kui peab karjuma. Isa seletas, et üle kindluste lendamine on keelatud, sest õhust paistaks kõik ilusasti ära, seepärast me pöördume põhja alles Jõelähtme kohal.

Vaatasin aknast välja. Kõik see oli nii kummaline. Mõtlesin, küll Jumal näeb maailma imeликuna! Maanteel sõitev hobune paistis sipelgana, millele oli imetilluke vanker taha rakendatud. Maailmasõjaaegsed kaevikud paistsid pitsimustriina. Majad näisid õige pisikeste karbikestena.

Korraga pöördus lennuk järsult põhja poole ja alt paistis nüüd sinine veeväli, mil veeresid väikesed valged lained. Varsti möödusime saarest. Kaardilt jälgides nägin, et paremale jäi Äksi, vasakule Prangli. Veidi hiljem nägin läänes veel Keri majakat. Nüüd oli ees ainult avameri.

Minu ees istus kaks juuti. Mere kohal lendates tekkisid teisel neist vist vastavad tundused. Ta kaaslane ulatas talle juba suure koti *Für Luftkranke*. Õnneks ei juhtunud aga midagi. Kott jäi tühjaks. Merel oli üksikuid laevu. Need paistsid pähklikoortena, mil saba taga. Hoolikamal vaatlusel selgus, et sabaks on suits. Vaatasin alla, kuidas laevad merel teokiirusel edasi ronisid. Isa koputas mulle õlale ja karjus: „Vaata, esimesed Soome saared paistavad!“

Esimesed saared olid paljad kaljud, mida lained üle uhtusid. Saarte vahel paistis nagu parv suuri valgeid kajakaid. Kajakad osutusid jahtideks, mis olid teel Tallinna, kus oli käimas rahvusvaheline regatt. Saared tihenesid. Neil oli näha üksikuid punaseks värvitud suvilaid. Iga suvila ees seisis lipuvarras, mille otsas lehvis Soome lipp, sest oli pühapäev. Saarte randades olid paadisillad, millele küljes seisid paadid ja jahid.

Mida kaugemale me lendasime Soome mandri poole, seda suuremaks muutusid saared. Neil oli juba üksikuid talusid. Mandri kohal lendasime üle suurte kuusemetsade ja varsti olimegi avara lagendiku kohal, mille ühel äärel paistis valge ümargune hoone. Lennuk tegi lennuvälja kohal suurekaarelise tiiru. Juhikabiini ukse kohal löi põlema tulekiri: „Lasku! Vyöt kiinni!“ Lennuk tiirles ja laskus pikkamisi. Südame alt käis kogu aeg külm tuul läbi. Juba riivaski masina saba kergesti maad. Ta jooksis veel natuke mööda

asfalditud teed ja peatuski. Lennureis, mis kestis 35 minutit, oli läbi. Lennujaama poisid tõid trepi ja me ronisime maha. Kõrvad olid lukkus ja neis tundus imelik rõhumine. Alles siis, kui me passikontrolli sabas seisime, läksid nad uuesti lahti. Olime Soomes. Helgi Altkoa.

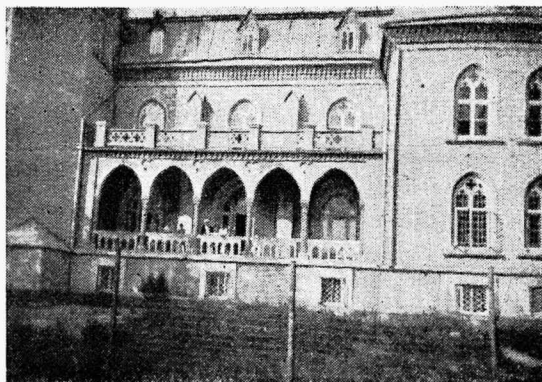
Laitse lossis

Kes teie hulgast, armsad „Meie Nooruse“ kaassõbrad, on näinud ja külastanud Laitse lossi? Vist mõni üksik, usun. Ja ometi pakub mainitud loss endast nii mõndki vaatamisväärset, huvitavat.

Olgu kohe öeldud, et Laitse loss on üks ilusaimaid selletaolisi chitusi Harjumaal. Suurena ja uhkena ta seisab keset vanu, põliseid pargipuid. Võimas nurgatorn oma nelja tornikesega paistab kaugele eemale silma. Tornid ümber tiirlevad käratsedes linnud ja öösel huikab öökull... Lossi vaadeldes meenub kauge keskaeg ja kogu aeg ootad nagu, et sealt kuskilt ilmuvad rüütlid raudrüüs ja sulgkübarais...

Kui lossi esikülj mõjub raskepärastelt oma kiriku-ust meenutava hiigla kaaruksega, siis seda kaunim on lossi lõunapoolne osa. Eks see kahekordne rõduderida tuleta meele mõnd Veneetsia doodžide paleed? Nii salapärane ja kaunis on see. Puudub vaid vesi, gondel ja barkarool.

Laitse lossi üks endisi omanikke, parun Vold. Uexküll, oli üks omapäraseimaid endise aja mõisnikke. Kirjanik, filosoof ja baptist ühes isikus. Vahel ta jagas maantee ääres rahvale vaimulikku kirjandust, teinekord jälle, kui kehvaval saunikul suri ta ainuke lehmamullikas, andis parun kohe oma karja hulgast uue lehma asemele. Parun olnud sügavalt usklik.

Laitse loss

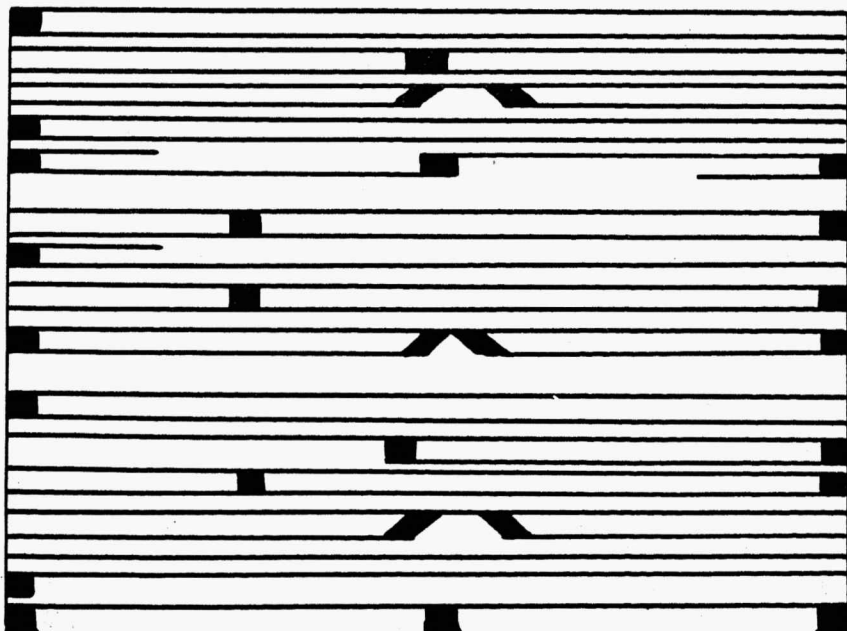
Parun Uexkülli „Verevennad“ on ilmunud ka eesti keeles.

Praegu kuulub loss riigile. Lossis asub end. Harku alaealiste kurjategijate koloonia. Kõlab väga õudust tekitavalt, eks ole? Aga ega need 150 kasvandikku sellepärast nii roimarlikud olegi. Nad on samasugused elurõõmsad lapsed kui teisedki. Muidugi on igapähe neist midagi halba südamel — kes varastas jalgratta, kes näppas raha, kes seikles muidu maal või merel. Siin tahetakse neist kasvatada korralikke inimesi. Kasvandikud töötavad põllul ja töökodades. Samuti on neil 6-kl. algkool. Kasvandikud on jagatud järkudesse: katsealused, paranejate klass ja eeskujulike klass. Eeskujulik poiss pääseb ka üheainsa aastaga kolooniast välja.

Asta Heinlo.

Kummaline tiitelleht

?

Seletus järgmisel leheküljel.

"NUPUVÕTTEID"

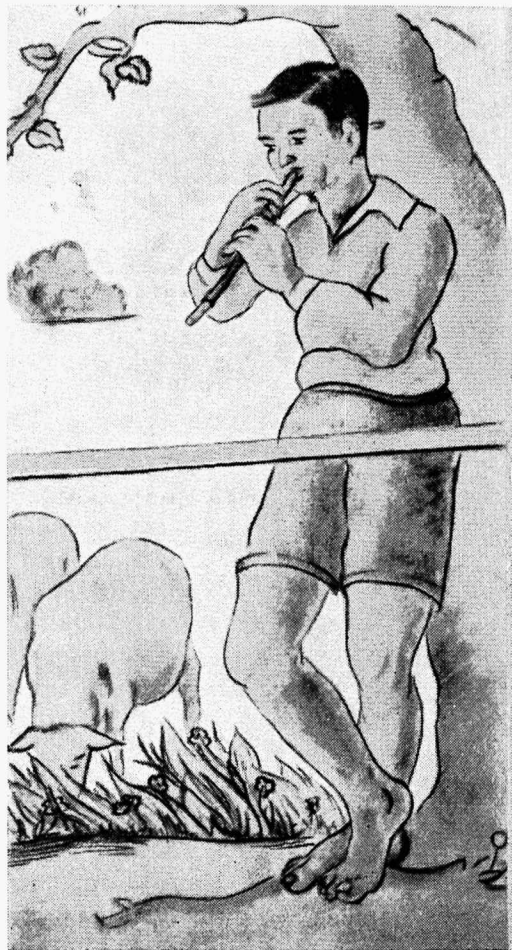
Vilepuhuja

See pilt kujutab osa ühest seinamaalist. Keskel on paneel. Seda toredat vilepuhujat maalides on kunstnikul juhtunud väike viperus. Tähelepanelik vaatleja leiab, et poisi joonistus anatoomilisest küljest pole täiesti korras. Milles on siis viga? Kes selle leiab, teatagu toimetusele 25. oktoobriks. Teatajate vahel loosime välja kauni mälestuseseme.

Kummaline tiitelleht

Toimetust külastas keegi kodanik, kes jutustas: „Korrastasin oma maja pööningut tuleohu vältimiseks. Muu kolu hulgast leidsin ühe vanaaegse raamatu, mille sisuks on eesti vanasõnad. Aga raamatu tiitelleht, näete, on kummaline. Imebikke sakke teine täis. Uurisin teist igast küljest, kutsusin appi kõik sõbrad ja kodakondsed, aga ei me saanud neist sakkidest midagi välja lugeda. Äkki meenus mulle, et „Meie Noorusel“ on palju-palju nupukaid sõpru — küllap need selle mõistatuse lahendavad! Nüüd tulengi siis nupukate meienooruslaste palvele. Olen kangesti uudishimulik, mida see mõistatuslik tiitelleht tähendab!“

Anname selle kodaniku palve siin edasi. Vaadake seda tiitellehte igast küljest, ehk teil õnnestub avastada saladus! Kirjutage siis meile sellest 25. oktoobriks. Õigesti lahendajate vahel loosime välja ilusa raamatu.

Noorteajakiri „MEIE NOORUS“ ilmub 18 numbrit aastas (koolitöö ajal kaks korda kuus).

„Meie Noorus“ maksab tellides aastas 3 krooni, poolaastas 1 kr. 50 s. Üksiknumber 20 senti. Tellimisi võtavad vastu talitus, postiasutused, usaldusmehed koolides ja organisatsioonides ja paremad raamatukauplused.

„Meie Nooruse“ kaasandena ilmub tarviduse järgi „NOORTEJUHTIDE TEATAJA“, mille tellimishind on 50 senti aastas.

Mittetarvitatavaid käsikirju toimetuse ei säilita. Need tagastatakse autoreile ainult vajalise arvu postmarkide lisandamisel.

Toimetuse ja talituse aadress: „Meie Noorus“, Niguliste 12, Tallinn. Tel. 432-73. Posti jooksev arve nr. 88.

Väljaandja: Eesti Punane Rist.

Vastutav toimetaja: Paul Rummo.

„Meie Nooruse“ levitamise hoogtööle!

Kuulutame välja „MEIE NOORUSE“ levitamise hoogtöö ja vajame selleks piiramatul arvul usaldusmehi.

● Palume kõiki aidata kaasa, et peatselt iga tubli eesti noor kuuluks „Meie Nooruse“ sõpruskonda.

● Näidake „Meie Noorust“ sõpradele ja tuttavatele — enamus neist kindlasti sooviks ka omada sellist toredat ajakirja.

● Vähimalt kolmel teie sõprade hulgast küllap võimalduks „Meie Nooruse“ tellimine käesolevaks õppepöolaastaks: Kr. 1.50 üheksa mahuka, huvitava ja pildirikka numbriga eest pole tõesti palju. Veenge neid selles ja võtke „Meie Nooruse“ usaldusmehena tellimine vastu.

● Kolmelt tellijalt saate kokku Kr. 4.50. Kr. 4-ja eest ostke käibel olevaid postmarke ja saatke need koos tellijate aadressiga „Meie Nooruse“ talitusele (Niguliste 12, Tallinn). Ulejääk on postikuludeks ja töötasuks.

● Peale töötasu, mis on pisut suurem kui tavaline % sellastel juhtumitel, võimaldub teil võita eriti väärtuslik preemia. Nimelt loosib „Meie Nooruse“ talitus nende usaldusmeeste vahel, kes hiljemalt 1. novembriks s. a. on hankinud vähimalt 3 uut 1939. II poolaasta tellijat, hulk väärtuslikke preemiaid, millest lähemalt esimese kaane siseküljel.

● Tellijate tähelepanu juhtige sellele, et neil samuti võimaldub saada töötasu ja preemiat, kui nad omakorda hangivad nim. ajaks 3 uut tellijat. Loomulikult võite ise hankida mitu „kolmikut“, suurendades sellega võiduvõimalusi.

Jõudu tööle!

„Meie Nooruse“ talitus.

(Anda tellijaile!)

(Saata talitusele!)

Kviitung.

Tõendan, et olen

„MEIE NOORUSE“ talitusele edasisaatmiseks ajakirja 1939. II poolaasta tellimisraha Kr. 1.50 (üks kroon 50 senti) vastu võtnud.

„.....“ 1939. a.

Kviitung.

Tõendan, et olen

„MEIE NOORUSE“ talitusele edasisaatmiseks ajakirja 1939. II poolaasta tellimisraha Kr. 1.50 (üks kroon 50 senti) vastu võtnud.

„.....“ 1939. a.

Kviitung.

Tõendan, et olen

„MEIE NOORUSE“ talitusele edasisaatmiseks ajakirja 1939. II poolaasta tellimisraha Kr. 1.50 (üks kroon 50 senti) vastu võtnud.

„.....“ 1939. a.

„Meie Nooruse“ talitusele Niguliste 12, Tallinn.

Palun registreerida järgmised „Meie Nooruse“ 1939. II poolaasta tellijad:

1) Nimi:

Aadress:

2) Nimi:

Aadress:

3) Nimi:

Aadress:

Raha, Kr. 4 (neli) postmarkides, lisandan käesolevale.

Usaldusmehe nimi:

Aadress:

„.....“ 1939. a.

KOOLITARBED

vihud, kaustikud,
vesivärvid „Vikerkaar“,
tindid, kooliranitsad,
kohvrid, portfelligid j. t.

on parimad kaaslased edukal õppetööl.

Müügil ühiskaupluses ja õpilaste kooperatiivides.

Uksiknumber 20 senti

?

Kas Teie teate, et otstarbekaimalt ja kergeimalt saate kõik

KOOLITARBED

ja igasugused

JUTU- KUI KÄ

ÕPPERAAMATUD

K. k. ü.

„TÖÖKOOLIST“

TALLINNAS, Pärnu mnt. 28

RAKVERES, Tallinna tn. 24

Kõige lihtsam tellimise viis on kirjaga, kusjuures tellitava kauba hinna postmarkides kirja sees meile saadate, mille vastu kaup Teile kuludeta kätte saadetakse

Pidage meeles aadress

K. k. ü. „TÖÖKOOL“

Tallinnas, Pärnu mnt. 28

Rakveres, Tallinna tn. 24